De Lotusvijver

winter 04/05
jaargang 10
nummer 4
prijs: € 4

KUNST

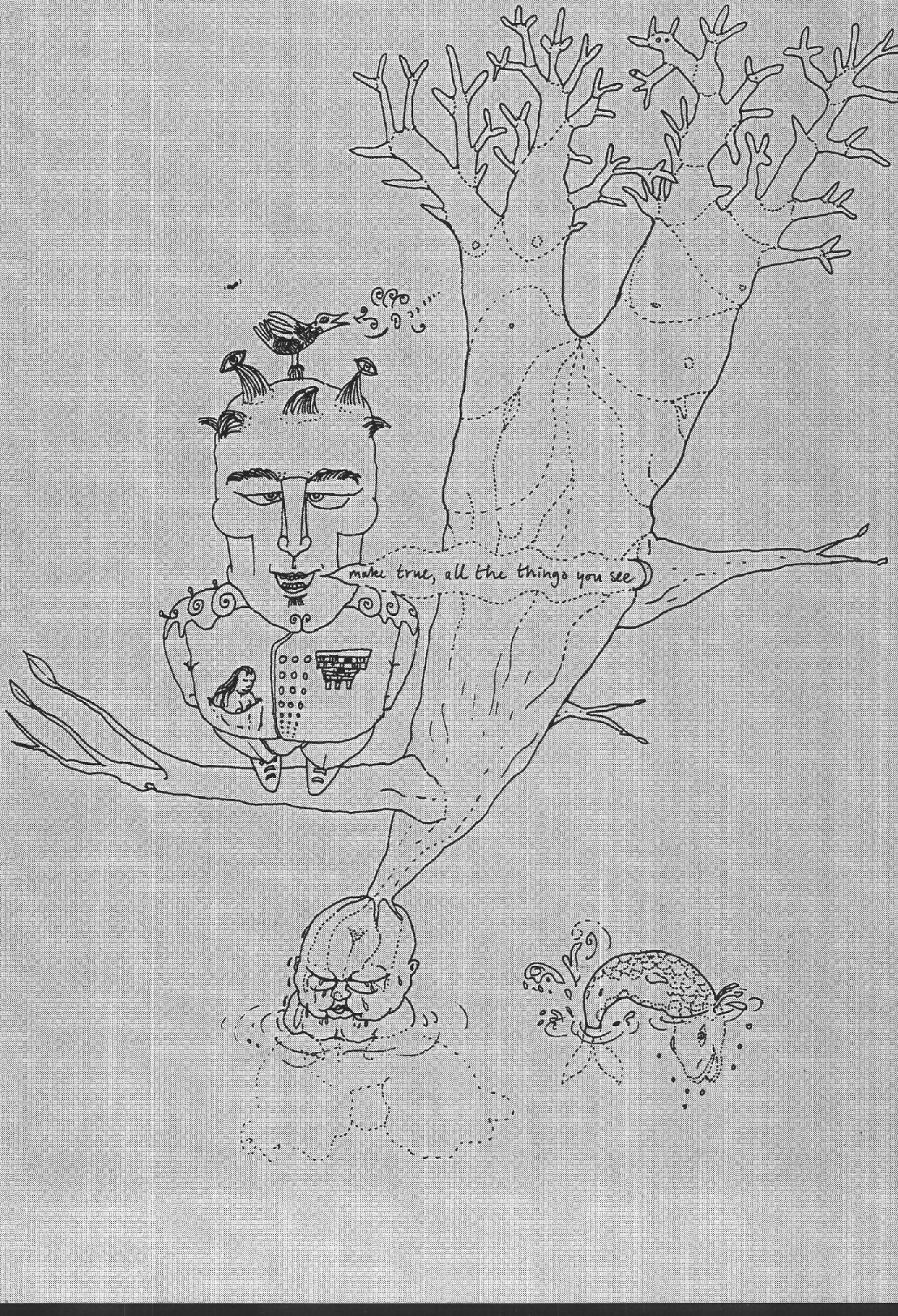
make true, all the things you see

Colofon

De Lotusvijver is een onafhankelijk kwartaalblad en een podium voor beoefenaars van zenmeditatie.
De nadruk ligt op persoonlijke ervaring en de integratie van zen en het dagelijks leven.

Website
www.lotusvijver.net

Winter 2004/2005
10^e jaargang, nummer 4

Redactie
Kees Moerbeek en Jelle Seidel

Adviseur
Kees van de Bunt

Correspondenten
Simon de Boer, Henrike Reef, Marnix Vermaercke

Vormgeving
Robert van de Roer

Illustratie voorpagina
Jules van der Waals

Medewerkers aan dit nummer
Hende Bauer, Dirk Beemster, Wim Davidse, Winie Goedhart, Martin van der Kruk, Harmjan Roeles, Peter de Vogel, Jules van der Waals, Ruud Waij, Leo de Wolf

Redactieadres
Ieplaan 21
2565 LC Den Haag
Tel. 070-3635909
E-mail: redactie@lotusvijver.net

Abonnementen
Abonnees betalen minimaal € 14 per kalenderjaar door overmaking van dit bedrag op girorekening 6863410 t.n.v. de Lotusvijver in Den Haag. Bij overboekingen vanuit buitenland, vermeld: IBAN NL35 PSTB 0006 8634 10 en BIC PSTBNL21. Opzeggingen vóór 1 december.

Advertenties
Adverteerders worden verzocht contact op te nemen met de redactie. Kosten € 15 per halve pagina.

Kopij
De sluitingsdatum voor kopij (bij voorkeur aanleveren via e-mail of op diskette) voor het volgende nummer is 15 februari 2005.
De redactie behoudt zich het recht voor advertenties, ongevraagd ingezonden artikelen en mededelingen zonder opgave van redenen te weigeren.

De artikelen in de Lotusvijver geven niet noodzakelijkerwijs het standpunt van de redactie weer.

SAMSARAVARIA

Samenwerking BOS en musea met boeddhistische kunst

De Boeddhistische Omroep Stichting is een webproject 'boeddhistisch cultureel erfgoed in museale kunstcollecties in Nederland' gestart. Gedachte achter dit project is om uit het digitaal archief van diverse kunstinstellingen een selectie van boeddhistisch kunstmateriaal aan het BOS-publiek te presenteren. Zeven musea doen aan dit project mee: het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden, Museum Nasantara in Delft, het Wereldmuseum in Rotterdam, het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam, het Museon in Den Haag, het Rijksmuseum in Amsterdam en het Nijmeegs Volkenkundig Museum.
(www.boeddhistischeomroep.nl of www.buddhistmedia.com)

Abt brouwt kotsdrank

Katholieke monniken brouwen abdijbier. Maar abt Luangpaw Charoen (75) stichter van de Wat Thakrabok-tempel in Thailand maakt een *kotsdrankje*, bestaande uit 108 kruiden. Met dat drankje en een unieke braaktherapie probeert hij verslaafden van allerlei pluimage van hun gesel af te helpen, te midden van Boeddhabeelden en afbeeldingen van zijn overleden tante Luang Paw Yaai, die het drankje ontwikkelde. Het meest spectaculaire deel van de therapie is de ontgifting. Terwijl anderen klappen en zingen, nemen de verslaafden slokken van het brouwsel en bakken water. Vervolgens kotsen ze er alles in krachtige stralen uit. Het klappen en zingen gaat net zo lang door totdat er niets meer uitkomt. Deze kotsfase duurt vijf dagen, daarna krijgen de verslaafden minder agressieve pillen en na een maand zijn ze 'schoon'. Kruidenbaden, discipline, gezangen, meditatie en gesprekken doen de rest. De geest moet immers gereinigd worden, zodat ze na het vertrek uit het klooster niet opnieuw bezwijken. (Volkskrant 16 november)

Stiltelopen

Er is een nieuwe site, waarop activiteiten met het meditatieve wandelen worden aangekondigd. Naast liggen, zitten en staan, is gaan een van de basishoudingen in het boeddhisme. Dirk Horai Beemster, een vaste kracht van de Lotusvijver, is een van de promotors van lopen in stilte. (www.lopeninstilte.nl)

Kwartaalblad Boeddhisme heet voortaan Vorm & Leegte

Toegegeven, *Vorm & Leegte* klinkt sexier dan de vertrouwde titel. "Het [was het] resultaat van een organisch collectief proces, waarin onderlinge afhankelijkheid van gebeurtenissen en (bijna) afwezigheid van ego-bescherming voelbaar waren," schrijft Dick Verstegen over het naamgevingsproces. Maar zou de titel dezelfde zijn geweest als de creativo's gezéten hadden, in plaats van gehérsenstormd? Hartelijk gelukgewenst met het mooie herfstnummer 2004.

Boeddhalastering

'All animals are equal, but some animals are more equal than others,' schreef George Orwell in Animal Farm. Dit lijkt wel op te gaan voor gelovigen, als we het hebben over vrijheid van meningsuiting versus godslastering. In Nederland leeft – geïnspireerd door christenen en moslims – deze discussie af en toe op. Hoe zit dat voor boeddhisten? In de Digha Nikaya zegt de Boeddha over *'Boeddhalastering'*: 'Wees niet boos als buitenstaanders mij, de leer of de orde aanvallen, dat staat je eigen zelfoverwinning in de weg. Zo ook als ze ons prijzen. Zoek daarentegen uit wat waar of onwaar is en geef dat toe. Zelfs als een niet-bekeerde mij prijst, is het van weinig waarde dat hij of zij iets over mij zegt.'
(Jack Kornfield, *De leringen van Boeddha*, Haarlem, Altamira Becht, 2000)

REDACTIONEEL

Schrijven over kunst is net zo'n hachelijke onderneming als schrijven over zen: het blijft snel steken in bedenksels en het is nooit 'het'. Maar het is de moeite waard; dat hopen we met dit nummer te bewijzen.
Een aantal zittende kunstenaars was bereid in te gaan op onze vragen, Leo de Wolf (Kanzeon Amsterdam) voorop. Hun verhalen worden geïllustreerd door hun werk. Daarnaast verwijzen korte stukjes naar de verwevenheid van nationale en internationale beroemdheden met (zen)boeddhisme, de dirigent Celibidache voorop.
Ook de vaste rubrieken *Daar zit ik mee* en *Zenzonderzen* gaan over zen en het uiten van kunst; onze trouwe Gerard debatteert tot diep in de nacht met zijn vriendin over *submission*, de kunst van onderwerping aan een meester versus de artistieke vrijheid van meningsuiting.

Daarnaast besteden we aandacht aan het werk van Fleet Maull, een sociaal geëngageerd boeddhist. Zijn andere boeddhisten dan niet sociaal geëngageerd? Jawel, maar er zijn gradaties in maatschappelijke betrokkenheid. Lees maar wat dat bij Fleet Maull betekent. *Lezen* ten slotte gaat over iets veel luchtigers, namelijk strips. Maar vergis je niet!

☞ De kwoot van het kwartaal ☜

[Janneman Robinson zei] '...wat ik het aller-allerliefst doe is Nietsdoen.'
'Hoe doe je dat, Niets?' vroeg Poeh, nadat hij er heel lang over had nagedacht.
Nou, dat is als je 't net wil gaan doen en dan roepen ze naar je: _Janneman Robinson, wat ga je doen?_ en dan zeg je: _O, niks_, en dat ga je dan meteen doen.'

VERTROUW EN KIJK !

***'Het boek als inspiratiebron'*, was het thema van het herfstnummer van Zensor, het blad van Kanzeon Amsterdam. 'Voor mij gaat het om dat 'niet-definieerbare' te ervaren en daarvoor zoek ik het niet in de literatuur,' zegt schilder Leo de Wolf in het blad. 'Het is maar hoe je je leven inricht en lezen staat voor mij haaks op het bewegen, meegaan met de stroom. Ik schilder liever en dat kan ik niet vergelijken met lezen want kijken is nu eenmaal geen lezen maar voor mij wel een duidelijke vorm van spiritualiteit.' Kortom, voer voor een vraaggesprek met Leo in deze Lotusvijver over kunst en zen.**

Hoe lang schilder je?
'Voor zover ik me herinner altijd al, het begon met veel tekenen. Mijn vader was ook schilder en dat boeide me. Zijn atelier had een heel bijzondere sfeer en er hing de heerlijke lucht van lijnolie.'

Wat schilder je?
'Wat in me opkomt, denk ik. Ergens is er een soort beeld of taal dat het richting geeft. Maar halverwege kan het zo maar omslaan en een heel andere kant opgaan. Wat? Tja, vaak is het wel heel abstract.'

Beschrijf je stijl en techniek eens?
'Die sluit aan bij het voorgaande: het is open en vrij. Misschien vreemd, maar ik maak bijna geen gebruik van kwasten. Ik werk met verfmessen, dat ben ik zo gewend geraakt. Het schrijven en tekenen van lijnen op of in de verf doe ik vaak met inkt en soms gebruik ik zand of stukken papier.'

Hoe verliep je ontwikkeling als schilder?
'Raar eigenlijk, maar na school studeerde ik eerst architectuur en omdat ik toen – het was eind jaren zestig – ook veel fotografeerde, ging ik naar de Vrije Academie in Den Haag. Ik volgde lessen bij Frans Zwartjes, dat ging heel vrij en was erg goed.

Na mijn studie en mijn werkpraktijk in architectuur en stedenbouw is schilderen jarenlang naar de achtergrond geraakt, totdat het me begon te dagen dat er wel eens heel andere uitdrukkingswijzen voor wie ik ben zouden kunnen bestaan. Ik voelde en zag wat er allemaal aan werkelijkheid dichter bij mezelf bestond, met name in de abstracte vrije schilderkunst. Daarom gooide ik zeven, acht jaar geleden mijn spirituele roer om. Corrie, mijn huidige vrouw, die ik in die jaren leerde kennen, heeft hier ook invloed op gehad. Mijn zenpraktijk ging hier waarschijnlijk als een lange golf doorheen. Ik stelde me vragen over de ernst van mijn leven. "Wat doe ik met die energie?" Er was immers veel versnipperde energie.' *Lacht.*

'Zo zei ik tegen mezelf: "Als ik echt zinvol verder ga, wil ik alleen nog maar schilderen!" Het was een feest van ontdekkingen, puur kleur en materiaal. De eerste twee jaar nam ik ook les bij de Amsterdamse schilder Peter Schenk van wie ik veel geleerd heb. Een gemakkelijke keuze was schilderen niet, maar ik heb nog geen dag spijt gehad. Het was leuk om te ontdekken dat ik zoveel meer kon doen en geven dan ik als architect had gedaan.

In mijn schilderen loop ik tegen al mijn verschrikkelijke, koppige en bange 'ikjes' op, om ze heen kan ik niet meer zo goed. Mijn handen heb ik er vol mee! Mijn werkelijkheid onderscheidt zich niet van al die 'ikjes' of omgekeerd. Het is een spel, wel een heel serieus spel en mooier is er niet. In mijn eenzaamheid schilderend, kan ik met dit schilderij op zo'n moment de hele wereld zijn: in alle beperking en volmaaktheid. Maar vergeet ook niet: *Grote Twijfel* alom!"

Wat is die 'werkelijkheid die dichter bij mezelf staat'?
'Dat is een ervaring waarbij er nagenoeg geen afstand meer bestaat tussen *mij* en *dat andere*: tussen mij en het doek, tussen mij en de verf, mij en de verfkwast en mij en wat er gebeurt met verf, structuur en kleur als ik schilder. Er gebeurt iets wat *ik* niet ben, maar waar ik wel deel aan heb.'

Kun je wat meer vertellen over 'het omgooien van het spirituele roer' en je zenpraktijk als 'lange golf'?
'Eigenlijk is *spiritueel roer* verkeerd geduid. Het spirituele deel van mijn leven, dat wil zeggen: de

zingeving aan mijn leven, spreekt immers ook in hoe ik leef, werk en kies. Zo koos ik wat minder actief te zijn naar buiten toe en op een kleiner en sensitiever veld te werken, want ik ontdekte dat door mijn huidige manier van werken meer kanten van mezelf de ruimte krijgen. Dankzij deze late ommezwaai in mijn beroepspraktijk maak ik een soort inhaalslag, waar onmiskenbaar de invloed van acht tot tien jaar zenpraktijk onbewust aan vooraf ging. Ik schilder eigenlijk *Niet Weten* en vaak *Grote Twijfel*. Met natuurlijk daaronder die *lange golf van Groot Vertrouwen*,

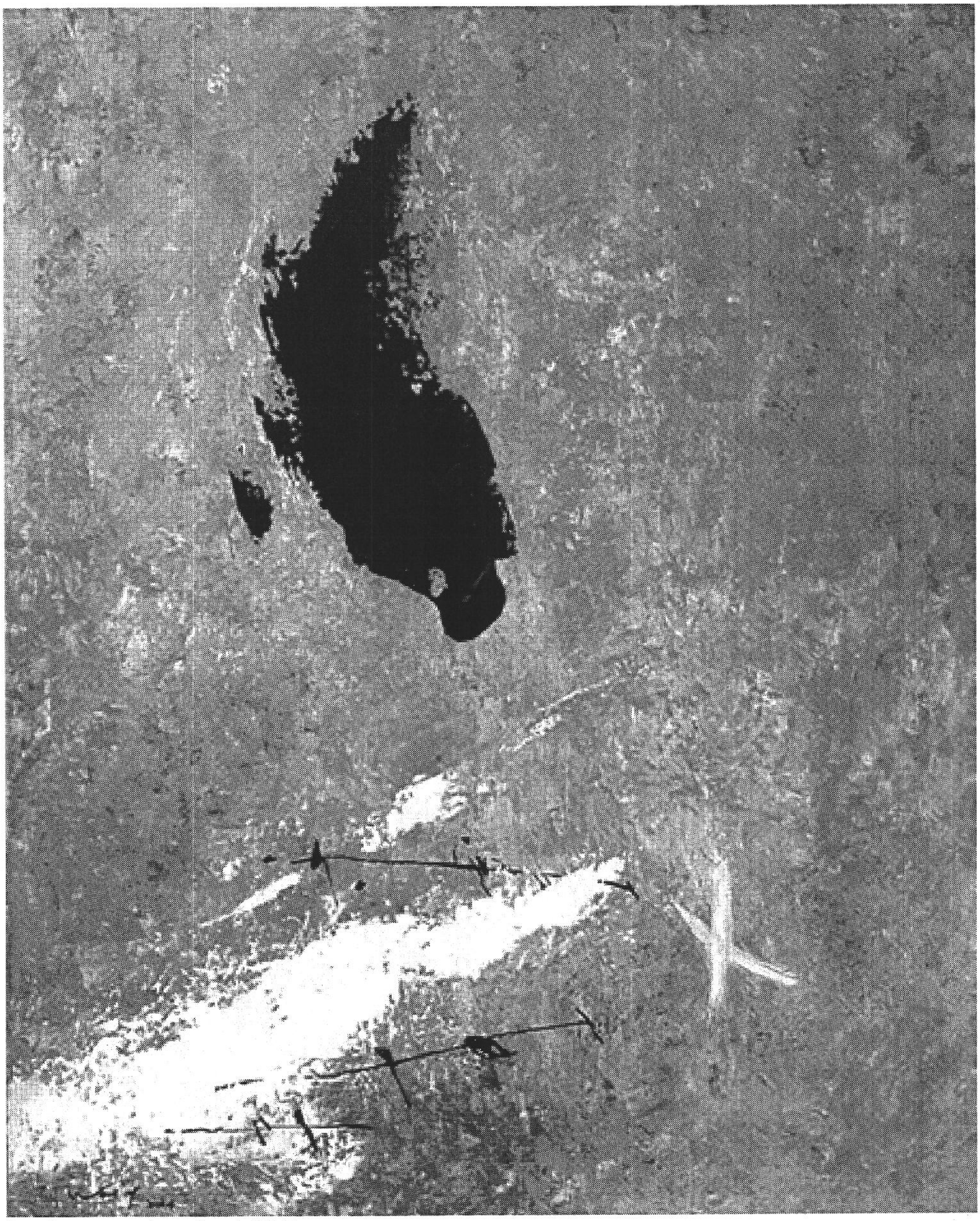

Detail van een werk van Leo de Wolf

waarop ik blijf drijven. Maar het is vreselijk dat die er lang niet altijd is. Daar gaat dan de daisan met mijn leraar Nico Tydeman over, soms heel direct vanuit een schilderij.'

Vertel eens wat over je recente werk en exposities?
'Mijn recente werk, dat op mijn huidige tentoonstelling in Amsterdam hangt, is nogal beïnvloed door mijn reis naar Ladakh (Himalaya) nu een jaar geleden. Ik ben alweer met een nieuwe serie bezig, welke kant dat uit gaat kan ik nog niet zeggen. Eigenlijk heb ik het laatste jaar niet veel geëxposeerd. Ik moet daar weer meer werk van maken, maar stel het te vaak uit en daarin ben ik ook onhandig.'

Beoefen je ook andere vormen van kunst?
Lacht. 'Natuurlijk, maar niet in professionele zin.'

Eén van je mooiste schilderijen, jouw woorden, wordt door de eigenaar als volgt beschreven. 'Het is een groot schilderij, abstract, met een grote rode "driftige" haal in de vorm van een abstract beest of zoiets. Maar dat is het toch weer niet!' Wat vind je daarvan?
'Toch alweer te veel uitleg en houvast, dat *beest of zoiets*. Het is eerder een *dit* of *het* in zenjargon.'

Ik vraag je steeds dingen te beschrijven die eigenlijk onbeschrijflijk zijn. Dat lijkt me voor een kunstenaar nog moeilijker dan voor een 'gewone' zenboeddhist. Wat jou?
'Het lijkt me voor een kunstenaar niet moeilijker dan voor ieder ander. De drang om het steeds maar weer te proberen is kenmerkend voor een mens. Voor een ieder blijft het onbeschrijflijke onbeschrijflijk en juist daarom telkens weer alle moeite waard. Daarom is dit vraaggesprek ook wat riskant. Alles wat *ik* hierover zeg heeft alleen z'n volle betekenis in *mijn* kader en ieder ander zal dit toch moeten overbrengen naar zijn of haar eigen ervaringswereld of bewustzijn. Met zoveel woorden: Kijk naar mijn schilderijen en vertroebel je waarneming niet met uitleg of welke woorden dan ook. Vertrouw en kijk dan toch! De tienduizend dingen zitten – zoals je in zen zegt – al in de weerspiegeling van de maan in een vijver!'

Jelle Seidel

BOEKHANDEL
空
ZAZEN
ZOUTMANSTRAAT 16A
2518 GP DEN HAAG
WWW.ZAZEN.NL
E-MAIL: INFO@ZAZEN.NL
070-3644265

ZANGZEN

Al jaren zing ik in koren klassieke muziek. Dat gaat niet vanzelf. Al jaren heb ik dus zangles. Het valt me steeds meer op hoezeer zingen en mediteren op elkaar lijken.

Dat slaat niet op het volume. De gang naar een sesshin kenmerkt zich door steeds afnemend stemgeluid van aankomst (*How are you? Fine!*) tot zazen (*Try to breathe silently*), terwijl het bij een koorrepetitie andersom is. Iedere repetitie gaat van reünie crescendo tot gezamenlijke decibelproductie, van ppp tot fff. Overeenkomst is dat iemand probeert de groep tot harmonie te brengen door de aandacht te richten op de kern: samen mediteren, samen zingen. Koorleden moeten hun ego dimmen, op commando (stokslagen) opgaan in het geheel en goed naar elkaar en zichzelf luisteren.

Om goed te zingen is geconcentreerde en bijzondere aandacht nodig. Aandacht voorbij het denken en doen. Het gaat eerder om deprogrammeren dan om programmeren. Iedere poging om met strakgespannen borst, keel en kaak geluid te *maken* is gedoemd te ontaarden in onwelluidendheid, hoofdpijn of geforceerde stembanden.

Denk aan je houding. Denk je voorhoofd open. Laat je strottenhoofd bungelen, ontspan je keel. Ontspan je kaakgewricht. Denk aan het begin van een gaap. Adem laag, zorg voor ademsteun, laat de adem komen. Pers het geluid niet naar buiten. Laat het geluid komen en stromen. Doe niets anders met je mond dan wanneer je spreekt. Gebruik je tong in plaats van je kaak.
Allemaal praktische adviezen van mijn zangleraar die eerder instructies zijn om iets los te laten dan om iets actief te *doen*. Net als bij zen gaat het om Wu-wei, doen zonder te *doen*. En wat het denken betreft: *think of the non-thinking mind.*

Individuele zangles is als *daisan*, hoewel minder formeel. Een zangles is een persoonlijk onderhoud met de leraar, maar dan anders. (Stel je voor, je komt binnen: diepe buiging naast de piano. 'Mijn naam is X, mijn oefening is *An die Musik*, ik heb nog een vraag.') Ook na een zangles kan ik de opwindende ervaring hebben dat ik het nu snap, dat het kwartje gevallen is, dat het geweldig ging (*vanzelf*), en dat de toekomst er vanaf nu anders uit zal zien. Tot de volgende keer (*koan*) weer hetzelfde geploeter brengt.

De *samadhi* kan ook bij koorzang diep zijn. Zangers hebben soms, net als andere musici trouwens, geweldige eenheidservaringen. Dan is er alleen nog muziek: geen muzikant, geen dirigent, geen toehoorder, geen componist, geen plaats, geen tijd. Goed en slecht bestaan niet. Alles staat stil en stroomt.

Jelle Seidel

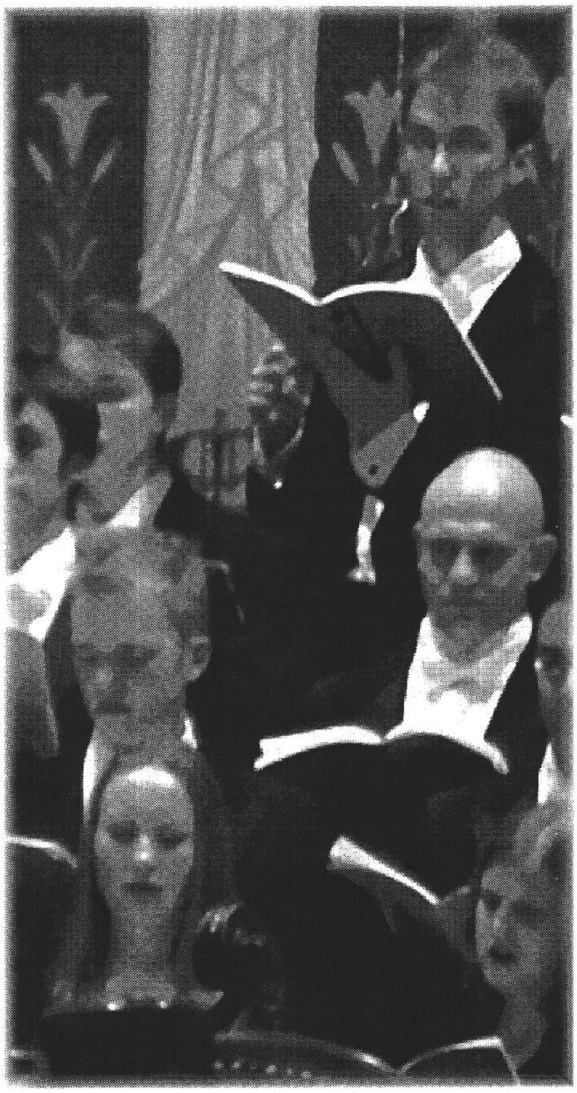

LINKS EN RECHTS

Zoekend naar eigenschappen van het getal *zeven*, kwam ik het volgende gedicht tegen:

Everything changes,
everything is connected;
pay attention.

Het is van de hand van de Amerikaanse dichteres Jane Hirshfield en is getiteld *Buddhism in Seven Words.* Zij heeft diverse bundels met gedichten in druk, zoals te zien is op webpagina www.barclayagency.com/hirshfield.html. Jane Hirshfield vertaalt ook gedichten uit het Japans, zoals deze:

No way to see him
on this moonless night –
I lie awake longing, burning,
breasts racing fire,
heart in flames.

Dit gedicht staat in het boek *The Ink Dark Moon (Love Poems by Ono no Komachi and Izumi Shikibu, Women of the Ancient Court of Ja pan).*

De gedichten zijn oorspronkelijk geschreven door twee dames aan het Japanse hof, ergens tussen de negende en de elfde eeuw. Het boek is uitgegeven door Vintage (www.randomhouse.com) en heeft ISBN-nummer 0-679-72958-5.

* * *

Thangka's zijn religieuze gebruiksaanwijzingen in beeldvorm; in zekere zin de voorlopers van de gebruiksaanwijzingen van Ikea. En net zoals je bij Ikea moet weten wat een inbussleutel is, maakt ook de thangka gebruik van vaste beeldvormen.

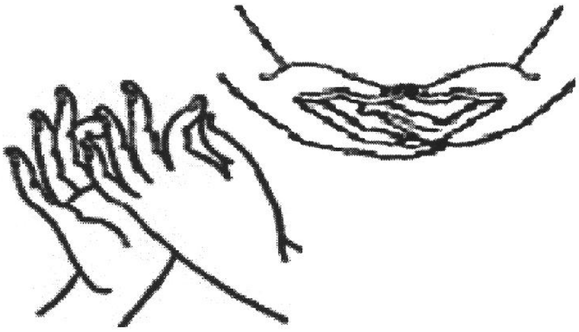

De site verklaart vele handhoudingen, zoals die van het onderwijzen en de meditatie. De afbeelding van de *Bodhisattva Samantabhadra* toont de meditatie handhouding en laat tegelijkertijd zien hoe meditatieoefeningen kunnen worden geïntensiveerd.

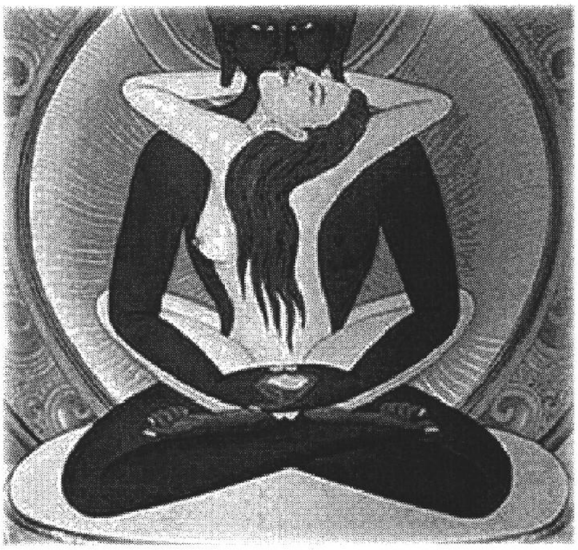

Hoewel thangka's niet vanuit een artistieke intentie gemaakt worden, roept het bekijken van een thangka zeker een gevoel van bewondering op voor het vakmanschap van de maker. De grote hoeveelheid aan details en de grote precisie zijn bijna angstaanjagend, zoals op dit kleine detail van een thangka te zien is.

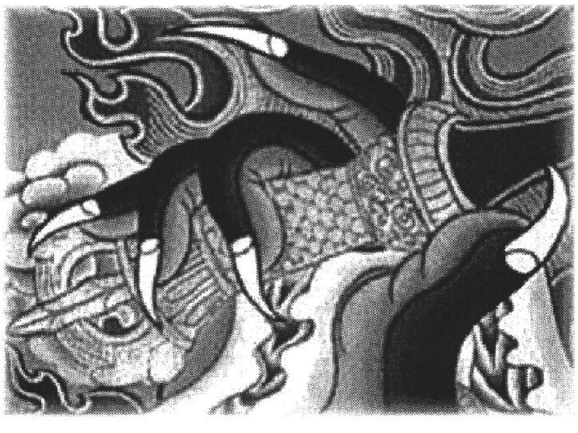

Een grote hoeveelheid informatie en vele afbeeldingen zijn te zien op de website van de Dharmapala Thangka Centre, gevestigd in Kathamandu, Nepal (www.bremen.de/info/nepal).

Thangka's zijn meestal geschilderd, maar ze kunnen ook zijn gedrukt, geborduurd, geweven of 'gepatchworkt'. In het verlengde daarvan verbaast het bestaan van een *Virtual Thangka Gallery* niet (www.fpmt-osel.org/gallery). Op deze site staan thangka's die met een computertekenprogramma zijn ingekleurd op basis van bestaande lijntekeningen. Dit resulteert in fraaie kleurenafbeeldingen in groot formaat (tot 1024*768 pixels).

* * *

In uitingsvorm volstrekt tegengesteld aan de thangka is het werk van de Koreaanse monnik Yong Soon, zoals te zien op zijn website www.syzenart.com. De zeggingskracht van de eenvoud is tegengesteld aan die van de thangka maar bereikt hetzelfde.

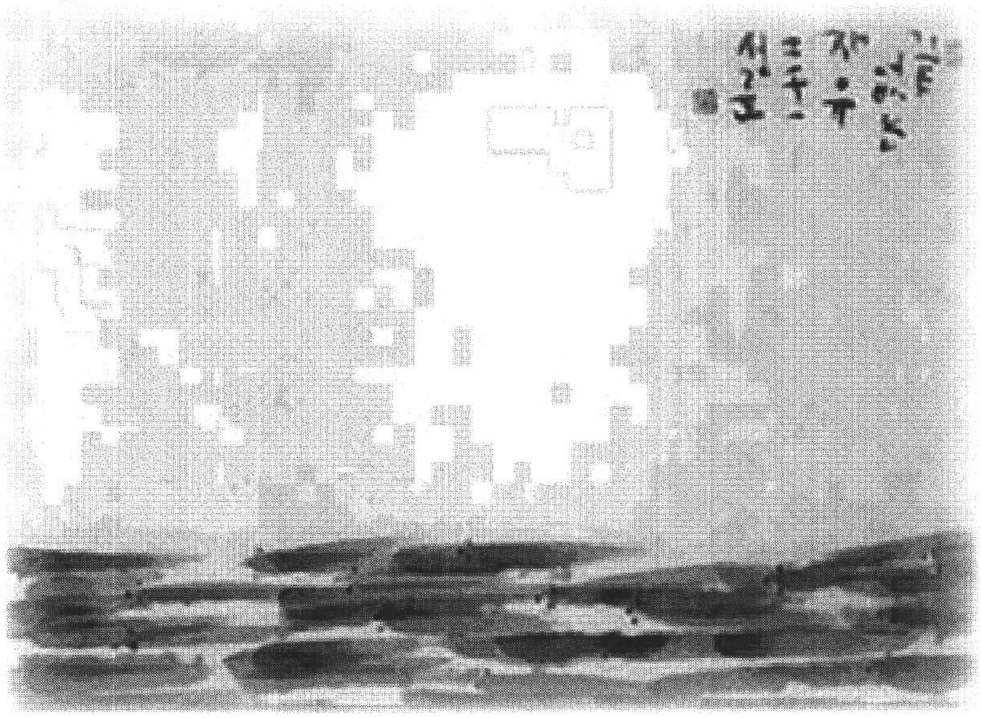

Van een gelijke eenvoud is het werk van de Origami Boulder Company (www.origamiboulder.com). Voor tien dollar kun je er een Origami Boulder kopen. De artiest legt het als volgt uit: "*Origami, is Japanese art of folding paper. Boulder is round rock. Origami Boulder is wadded up paper! You understand now, dumbo?*" De site is doorspekt met egoverlagende milde beledigingen. Het ultieme product is de Origami Boulder met haiku en bamboerekje.

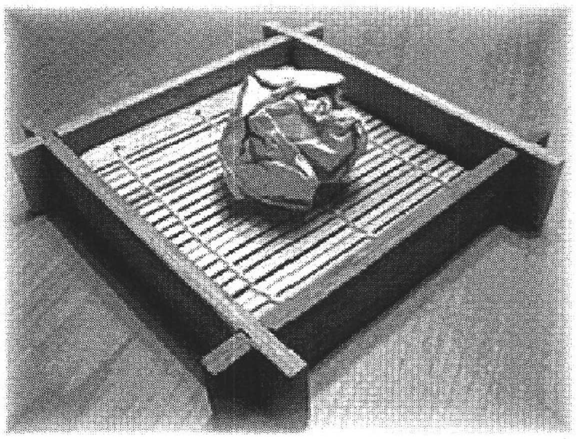

De voor de hand liggende vraag is hoe je een haiku in een prop papier kunt lezen.

Q: But how can I read the haiku if the paper is in a boulder shape?
A: You can't, but it there. What is the sound of one hand clapping, dumb dumb?

ruud waij
(lotusvijver@waij.com)

LEZERS OVER HUN KUNST

Welke kunstvorm beoefen je?
Tekenen en schilderen met olieverf en waterverf zijn mijn favorieten.

Wat doet dat met je?
Het is een belangrijk deel van mijn leven geworden; niet meer weg te denken. Daar is al de eerste overeenkomst met zen: het verrijkt je leven zonder dat je het expliciet kunt benoemen.

Wat doet mediteren met je?
Soms maakt het me rustiger. Ik kan er geen vinger op leggen of ik als mens vooruit ga door te mediteren. Het zal wel. Het is hetzelfde als uitleggen wat zen is, dan sta ik ook met de mond vol tanden. Wat je ook zegt, het is zeker niet zen. Maar zen heeft zeker invloed op me gehad; anders had ik het niet vijftien jaar gedaan.

Ervaar je overeenkomsten tussen kunst- en zenbeoefening?
Hoe meer prestatiegericht je bezig bent, hoe meer vraagtekens je erbij kunt zetten. Dat geldt voor kunst én zen (sesshins). Met de paradox dat tegelijkertijd je totale inzet vereist is. Laat het gebeuren, verwacht niet teveel. Als je jezelf vergeet sta je soms verbaasd over wat er gebeurt.
Ter illustratie een verhaal uit het oude Japan. Zoals bekend hebben ze daar een lange traditie in het werken met inkt. De leerlingen van meester X moesten vele dagen voor een boom zitten en alleen maar kijken. De meester zei: 'Pas als je de boom bent mag je hem schilderen.'
Mijn leraar zei altijd: 'Vergeet wat je weet. Kijk alleen maar.'
Tot slot wil ik een boek onder de aandacht brengen. *De Zen van het zien; tekenen als meditatie*, getekend en met de hand geschreven door Frederick Frank.

Winie Goedhart

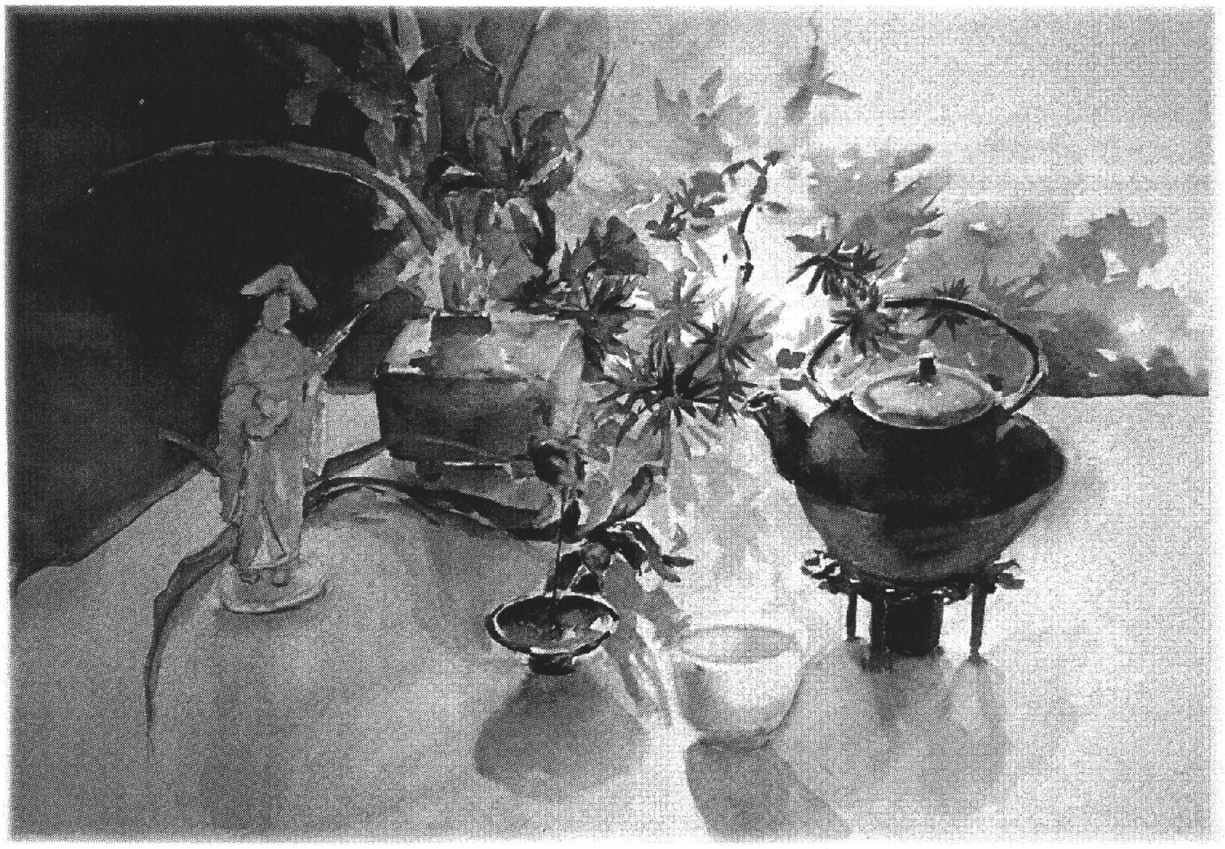
Een aquarel van Winie Goedhart

Welke kunstvorm beoefen je?
Ik ben grafisch vormgever. Ik zie dat eigenlijk meer als een toegepaste kunstvorm, en op het gebied waar ik mijn geld mee verdien (ik maak vooral veel vormgeving voor tijdschriften) beschouw ik wat ik doe vaak meer als een 'kunstje'. Ik vertel met beeld, kleur en tekst het verhaal van een ander, niet mijn eigen verhaal (hetgeen toch wel van belang is als je jezelf een 'kunstenaar' noemt).

Wat doet dat met je? Ervaar je overeenkomsten tussen kunst- en zenbeoefening?
Soms dan maak ik tekeningen en dan kan ik wel mijn eigen verhaal vertellen. Dit tekenen is eigenlijk pure meditatie. Het begint (natuurlijk) met een leeg wit vel waarop ik meestal eerst een oog teken, zonder verder enig idee te hebben wat ik precies ga tekenen. Door heel langzaam de lijnen te tekenen ontstaat er stukje voor stukje een beeld, zowel op papier als voor mijn geestesoog. Op deze manier tekenen verg veel geduld en vooral vertrouwen, het enige wat ik heb als inspiratie is een vaag gevoel of misschien een ongedefinieerde herinnering van een droom. Belangrijk is dat de lijnen direct op papier gezet worden, zonder te schetsen, zodat alles fris en onverwacht blijft.
Als ik er zo over schrijf vraag ik me eigenlijk af waarom ik dit niet vaker doe, terwijl ik mezelf er zoveel meer mee kan uitdrukken dan met mijn werk.

Wat doet mediteren met je?
Mediteren is, bemerk ik, steeds meer verweven met mijn leven. Dat wat ik op mijn kussen zit te 'doen' verschilt wezenlijk niet van wat er gebeurt als ik als ik opsta van mijn kussen. Ook al lijkt het alsof het mediteren gepaard gaat met meer rust, ruimte en helderheid dan ik in mijn drukke, zwoegende dagelijkse leven ervaar, toch lijkt het onderscheid steeds minder scherp aanwezig.

Jules van der Waals

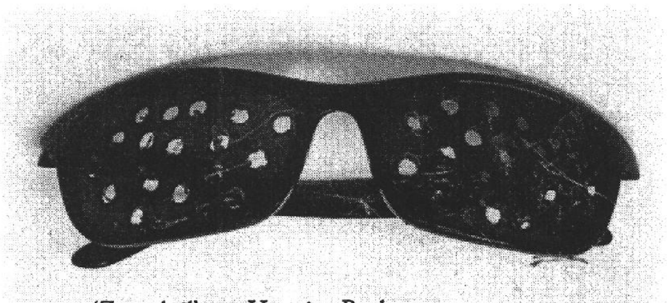

'Zennebril' van Harmjan Roeles;
Techniek: smelten met soldeerbout

Hoe langer ik erover denk, hoe moeilijker ik het vind iets korts en waarachtigs over dit onderwerp te schrijven.
Het gaat me namelijk zeer aan het hart.
Diepe eenzaamheid.
Mislukt durven zijn. Wachten.
En dan gebeurt er soms iets, en dat is altijd onverwacht en onaangekondigd.

Harmjan Roeles

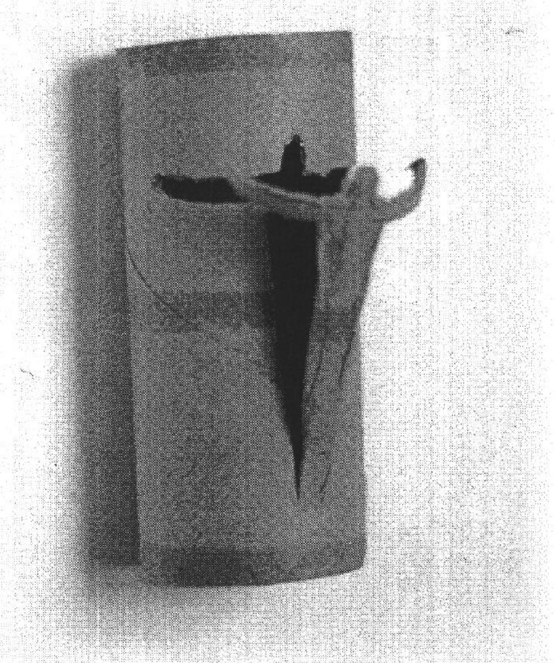

zonder titel; werk van Harmjan Roeles

Mijn beroep is beeldend kunstenaar. Ik leg me sinds jaar en dag voornamelijk toe op schilderen.

Wat dit met mij doet? Het roept allereerst een dualistisch beeld op. Enerzijds de schilder, de handwerksman met zijn gereedschap en anderzijds de kunstenaar, met zijn 'grenzeloos diepe roerselen'. Schilder en kunstenaar zijn begint met accepteren dat letterlijk iedere fase van het proces een solitaire is. Ieder overleg, iedere afweging of twijfel blijft uiteindelijk steken in een monoloog. Verf is het middel om een klein stukje van een onbekend gebied in mijzelf aan de oppervlakte te brengen. Het resultaat kan me verrassen en geeft me een indruk waar ik op dat moment sta.

Mediteren traint mijn aandacht, zowel op als naast het kussen en helpt me bij het ordenen van de elementen die samen het schilderij maken. Het houdt mijn denken in toom, waardoor ruimte voor het allesbepalende *onvoorziene* open blijft. Het bevordert bovendien de alertheid.
Niet-selectieve aandacht met mijzelf als schilderende draaideur, om Suzuki Roshi vrij aan te halen.

De overeenkomst tussen schilderen en zen is voor mij zo aanwezig, dat dit begrip in feite zijn betekenis verliest. Ikzelf ben de overeenkomst.

Peter de Vogel

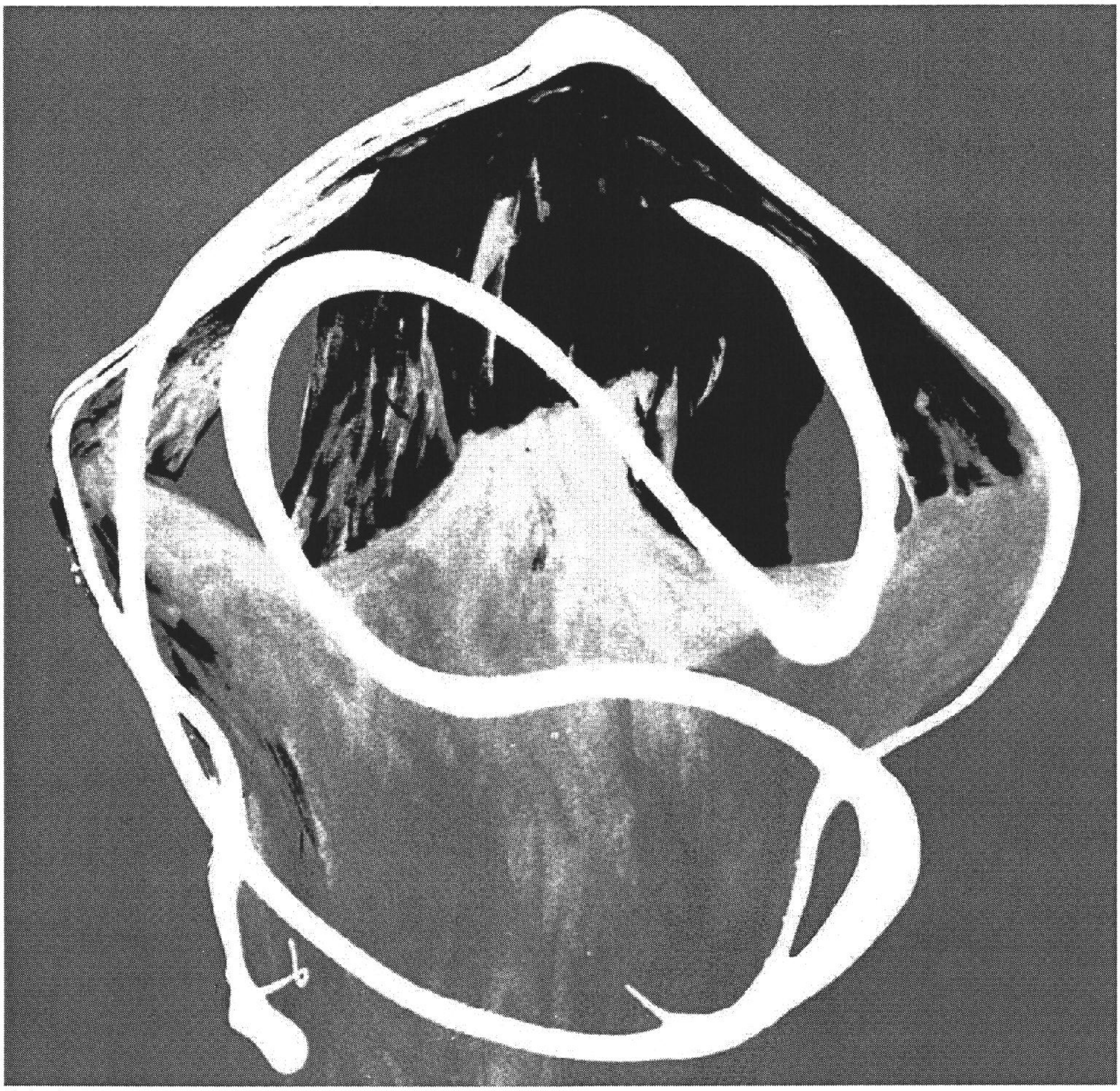

'Adieu' van Peter de Vogel

DE WAND

Mooi of niet mooi: het gaat beginnen!
En midden in de kamer, waar het kamp is opgeslagen, komt het water in beweging, gipspoeder door de lucht want de mixer draait. Passie, liefde, en concentratie, en met sierlijke beweging komt de gips op de muur. Onzin!!!.

Gewoon beulen, verstand op nul bloed zweet tranen en een hoop stof: zo wordt een kunstwerk met stukadoren gemaakt.

Het stukje zen zit hier doorheen geweven. Het uit zich in details die je met het blote oog niet altijd ziet, als het werk gedaan is en ik met mijn hand langs de wand voel.

Dan is er blijdschap en enthousiasme, samen met twijfel en ontevredenheid over de details die ik over het hoofd heb gezien.

Maar na een dag hard zwoegen, ben ik de blijdschap en ontevredenheid na het mediteren weer vergeten. Dat vind ik een kunst.

Martin van der Kruk

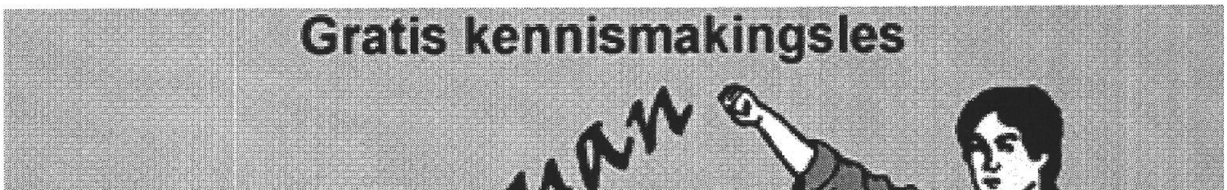

Gratis kennismakingsles

Taijiquan
De wiekslag
太極拳

Den Haag, Loosduinen
Molenbrink 68a
Info: Ben de Roo
Tel: 3681399 of 0650890942
www.de-wiekslag.nl ben@de-wiekslag.nl

CELIBIDACHE, ZEN-DIRIGENT

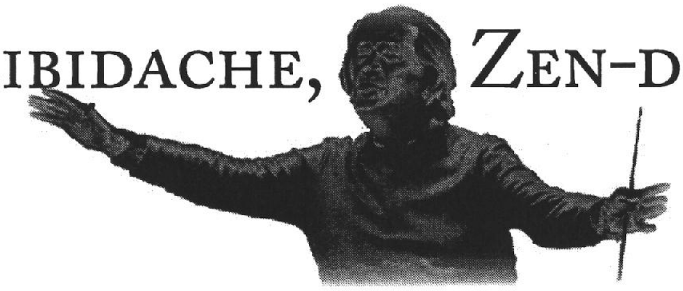

In de klassieke muziek is er één Maestro die zich als *zenner* wil laten kennen: de beroemde dirigent Sergiu Celibidache, jarenlang chef van de Münchner Philharmoniker. Op zijn CD-hoesjes staan zentuinen afgebeeld, en in het bijbehorende boekje zit steevast een foto van Celibidache die thee drinkt met een zenpriester.

Dit jaar werd de driedelige documentaire rond Celibidache weer eens uitgezonden. Je ziet hem vaak omgeven door *groupies* die net zo willen leren dirigeren als hijzelf. Ook heeft hij geregeld boeddhistische monniken over de vloer op zijn buiten in Frankrijk.

In de documentaire vertelt hij over een spirituele ervaring die hij had tijdens een concert dat hij dirigeerde toen hij een jaar of dertig was of zo. Hij beschrijft hoe begin en einde van een symfonie voor hem samenvielen en over de manier waarop deze ervaring zijn benadering van muziek heeft veranderd.

Het bekendst is Celibidache om zijn weigering studio-opnames te maken of opnames van concerten uit te laten brengen op de plaat. Zijn toelichting: 'Ieder concert is een unieke, niet-herhaalbare gebeurtenis, afhankelijk van de atmosfeer in de zaal, de gesteldheid van de musici, enz., enz.' en 'Van de levende ervaring van het publiek in de zaal gaat op CD 60 procent verloren.'

Toch heeft zijn zoon het nodig gevonden om na de dood van zijn beroemde vader een reeks concertregistraties op CD uit te laten brengen (op het label EMI), onder andere de complete symfonieën van Bruckner (toendertijd live opgenomen... voor de zekerheid? Zonder dat Celibidache het wist?)

Gelukkig voor mij. Ik houd van zijn Bruckner.

Robert van de Roer

PS: De laatste bewering was niet oprecht; luister voor Bruckner op z'n best liever naar opnamen van Eugen Jochum of Otto Klemperer.

ROMAN OPALKA EN WOLFGANG LAIB

Toen ik het werk van Opalka voor de eerste keer zag, dacht ik: Beeeh, weer zo'n werk van zo'n conceptuele kunstenaar, van die grijze doeken met cijfertjes.

Toen ik de tweede keer werk van hem zag, was ik juist erg geroerd. Een zaaltje met de wat grijzige schilderijen, wat grijzige foto's van de kunstenaar en het geluid van een monotone stem. Op de schilderijen stond een opsomming van getallen in kleine cijfertjes in een tint grijs op een andere tint grijze achtergrond, elk doek min of meer het zelfde. Het blijkt dat hij dagelijks een aantal uur getallen schildert, al veertig jaar lang. Bij elk volgende doek maakt hij het grijs van de achtergrond een fractie donkerder en dat van de getallen een fractie lichter. Hij is inmiddels aangekomen bij een getal ergens boven de 7777777. Langzamerhand wordt het duidelijk dat hij bepaalde getallen niet meer zal halen, en dat menselijkerwijs het getal 88888888 niet haalbaar is. Hij maakt dagelijks een foto van zichzelf en ook deze foto's laten het verstrijken van de tijd zien en het effect op een mens. Misschien ook omdat ik iets meer weet over wat hij doet (een enkel schilderij met getallen maakt dat absoluut niet duidelijk) maar het raakte me erg en de bijna onmenselijkheid er van vind ik ontzagwekkend. De zinloosheid, de zelfgekozen herhaling, en de schoonheid van zijn project doen mij erg aan meditatie denken.

Laib werkt, net als Opalka, in zelfgekozen rituele, schijnbaar eindeloos durende en zich steeds herhalende maar tegelijk zinloze projecten. Hij verzamelt bijvoorbeeld een seizoen lang stuifmeel van een klaverveld: hoe doe je dat trouwens als je geen bij bent? Al die minihoeveelheden bij elkaar sprokkelen en aan het eind van een seizoen lang dagelijks verzamelen heeft hij een hoopje stuifmeel – ongelooflijk mooi – maar jee, wat een hoop werk. Die kwetsbare schoonheid is schitterend in zichzelf, maar de wetenschap van het jaar in jaar uit verzamelen van stuifmeel, dat eindeloze werk, voegt er veel aan toe. Stel dat de kunstenaar een fabriek of een machine het werk zou laten doen, dan zou het lang zo ontroerend niet zijn denk ik. Misschien zou je dat ook in het werk zien. En wat maakt de kunstenaar allemaal mee tijdens het werken?

Hende Bauer

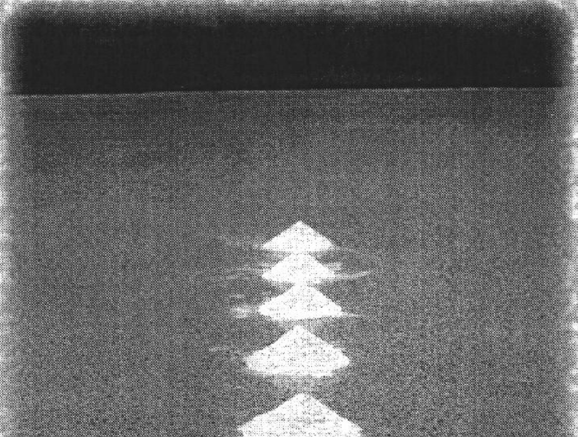

Werk van Wolfgang Laib

Submission

Kunst, wat vind jij daar nu van? Ze streek een lok van haar voorhoofd en keek hem bezorgd aan. 'Ik?' *Ja jij.* 'Na al die jaren?'

Gerard haalde, nauwelijks waarneembaar voor zijn vriendin, zijn schouders op. De reactie op de vraag voelde als een kramp, een zenuwtrilling ergens in zijn rechterslaap.
'Lieveling, ik heb gedanst, gezongen in popgroepen, CD's gemaakt, boeken en gedichten geschreven. Ik ben creatief geweest tot in alle uiteinden van mijn lichaam. Ik schilderde impressionistisch, expressionistisch, surrealistisch en louter zwart op linnen. Ik glorieerde als Angelo, de goudsmit in *De knecht van twee meesters* van Shakespeare. En om mijn artistieke talenten te vervolmaken, schoolde ik me in alle voorhanden zijnde kunstrichtingen.'
Hij nam een slokje van zijn gin-tonic. Het was lang geleden dat hij zo lovend over zichzelf sprak. In de tijd dat hij actief kunstenaar was, kwam dat voortdurend voor, wilde hij zijn image een beetje overeind houden. Self-promoting, zo noemden ze dat indertijd.
'Je weet het toch, schat. Je was erbij. Je hebt er van genoten. Je hebt me bewonderd.'
Hij nam nog een slok. Ja, hij werd bewonderd en niet alleen door haar. Bij wijlen werd hij achtervolgd door een schare groupies en impressario´s.
´En nu niet denken dat ik alleen maar actief kunst beoefende. We hebben concerten van U2, Bocelli, schilderijententoonstellingen van Vermeer, van Gogh, Malowitz, toneelstukken met Pierre Bokma en Peter Blok, installaties van hoe-heet-hij-ook-weer, performances met bloed en lijken, alles hebben we bezocht.'

En weet je nog hoeveel succes je had met je essay over postmoderne invloeden in de roman De Asielzoeker van Arnon Grunberg, zegt Ayaan, als ze terug denkt aan de polemieken die wekenlang in de bladen werden uitgevochten. Zijn televisieoptreden, waarbij Harry Mulisch rood aanliep.
'Maar ik was niet gelukkig. Het was nooit genoeg. Ik voelde me op een gegeven ogenblik een lammetjesneuker. Onjuiste ambitie, ik joeg illusies na. Begeerde erkenning, ik was een egoblower. Bah!'
Nog een slokje. Het glas is leeg en werd opnieuw tot de rand toe gevuld.
'Nu haat ik kunst.'
Ben je nu gelukkig? vroeg ze, terwijl ze haar blik over de lege muren, de lege boekenkast, het lege televisiemeubel in zijn lege huiskamer liet dwalen.
´Nee, ik ben nog niet gelukkig.´

Wat moeten we nu met zijn tweetjes? Zo kan het toch niet verder. We zijn toch geboren om gelukkig te zijn?
Ook zij is, net als vele vrouwen en mannen, overtuigd van het gegeven dat het leven anders moet zijn dan de onrust, de ontevredenheid, angst, pijn waar men voortdurend door bezocht wordt. Hij vroeg: 'Weet jij hoe ik gelukkig kan worden?'
En zoals de meeste mensen, had zij onmiddellijk een antwoord klaar. Zouden sommigen een vakantie naar Thailand, een jointje of een wijsheid voorstellen, Ayaan echter adviseerde Gerard om naar de tempel Zen River te gaan, waar de abt vroeger ook kunstenaar was; toen niet, nu wel gelukkig.
'Het kan dus zonder kunst?'
Ja! Zelfs de lijfwacht buiten hoorde dat krachtig uitgesproken ja.
Onderwerping, daar komt het in de zenstudie op neer. Daar zijn slechts enkelen toe bereid. Voor de overigen is zen een spirituele vorm van vrijetijdsbesteding. Niks op tegen, maar voor jou, lieve Gerard, mijn geflipte kunstbroedertje, voor jou is er maar één weg: submission. Maak daar een kunst van. Dan maak je optimaal gebruik van je ware talent, je oorspronkelijke talent. Daarmee creëer je schoonheid, daarmee betover je mensen.
'Daar mag jij dan wel eens mee beginnen.'
We hebben het nu over jou, mannetje. Straks ben ik aan de beurt. Je ontwijkt, je vlucht en je zult nog wel

duizend smoesjes kunnen verzinnen om de confrontatie uit de weg te gaan. Lafaard, je bent nog steeds een lammetjesneuker.
Ze praatten en ruzieden tot diep in de nacht. Ze belden Connie Palmen, maar die wist het ook niet. Wel zei ze dat onderwerping het laatste was wat een kunstenaar moest doen.
'Daarmee torn je aan het recht op vrije meningsuiting en is de weg vrij voor zelfmoordterrorisme. Kijk maar wat zen met de kamikazepiloten heeft verricht. Dat waren de eersten, lang voor 9/11.'
Die Connie. Ayaan had het dus weer mis en ze gaf tegen de ochtend toe dat ze een verkeerd advies had gegeven.

Toch vroeg Gerard haar voor het slapen gaan: 'Weet jij hoe ik gelukkig kan worden?'
Ze streek hem over zijn bol, kroopt dicht tegen hem aan en zei: *Ga maar lekker slapen. Morgen maak ik het ontbijt wel klaar.*
Hoe word je gelukkig?

Dirk Horai Beemster

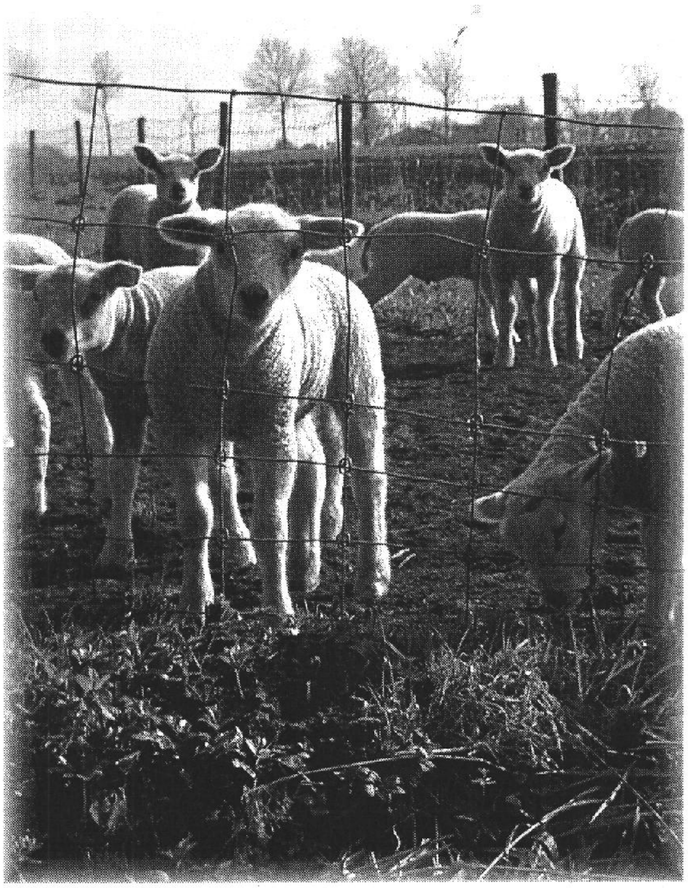

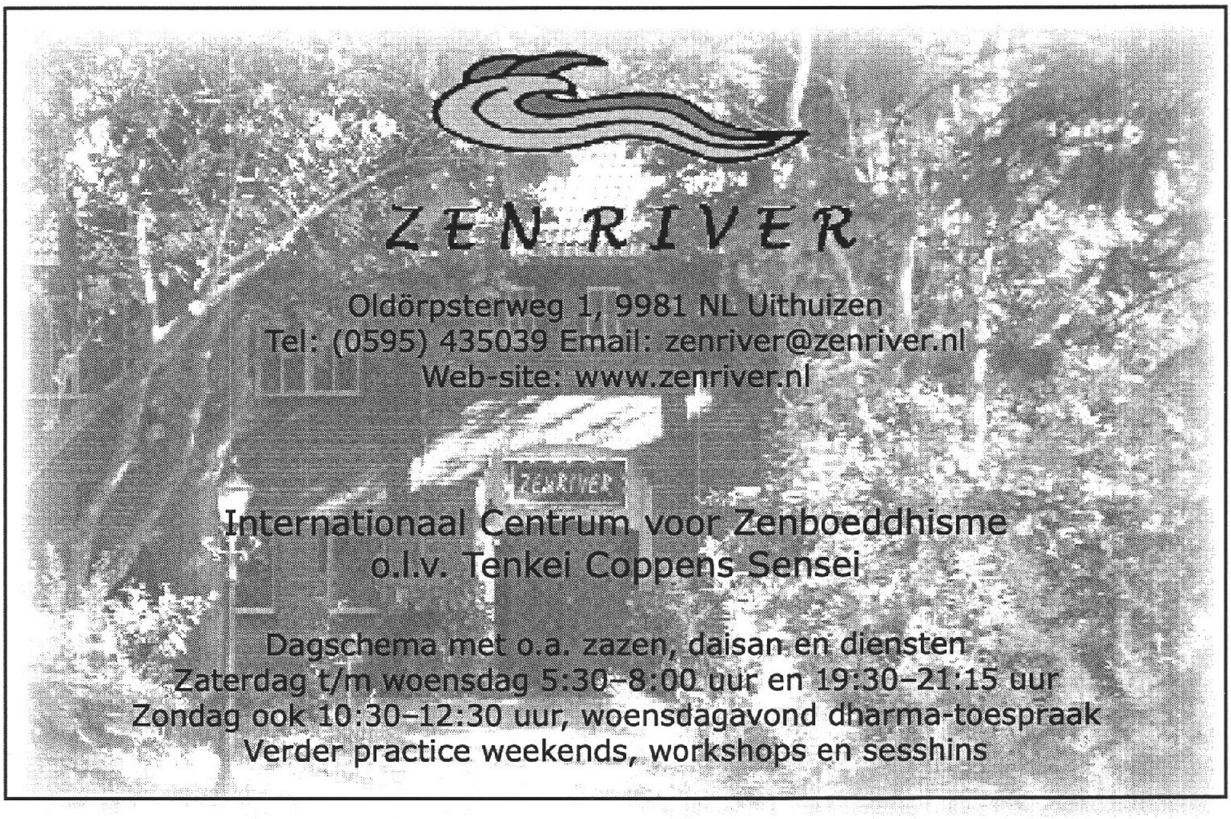

ZEN RIVER

Oldörpsterweg 1, 9981 NL Uithuizen
Tel: (0595) 435039 Email: zenriver@zenriver.nl
Web-site: www.zenriver.nl

Internationaal Centrum voor Zenboeddhisme
o.l.v. Tenkei Coppens Sensei

Dagschema met o.a. zazen, daisan en diensten
Zaterdag t/m woensdag 5:30–8:00 uur en 19:30–21:15 uur
Zondag ook 10:30–12:30 uur, woensdagavond dharma-toespraak
Verder practice weekends, workshops en sesshins

BAM!!! ARGH…

Kort geleden verschenen in de VS de eerste vier delen van de oorspronkelijk Japanse *Buddha*, getekend door Osamu Tezuka, *godfather of the manga*. Manga, stripverhalen waar nogal wat sex en geweld aan te pas komen, zijn razend populair in Japan. Iedere week verschijnt er een enorm aantal van in een miljoenenoplage. In de VS is het verschijnsel ook *vet cool* en wie bij ons kent er Pokémon niet?

Eind 19de eeuw verschenen in Japanse kranten en tijdschriften de eerste spotprenten. Ze werden uitgebreid tot series van enkele plaatjes en staken de draak met de politiek of alledaagse voorvallen. Rond 1920 waren stripboeken erg geliefd, vooral die voor kinderen. Na de tweede wereldoorlog verschenen er strips in kranten in de vorm zoals wij die kennen. Dit wil zeggen: 4 plaatjes per strip. De grote klapper kwam in de jaren zestig toen Osamu Tezuka (1928–1989), *Tetsuwan Atomu* (Astro Boy), publiceerde. Ook was het de eerste strip *(anime)* die op televisie werd uitgezonden. Tezuka heeft veel stripverhalen op zijn naam staan, waaronder de mangaversie van bijvoorbeeld Goethe's *Faust* en Dostojevsky's *Schuld en Boete*.

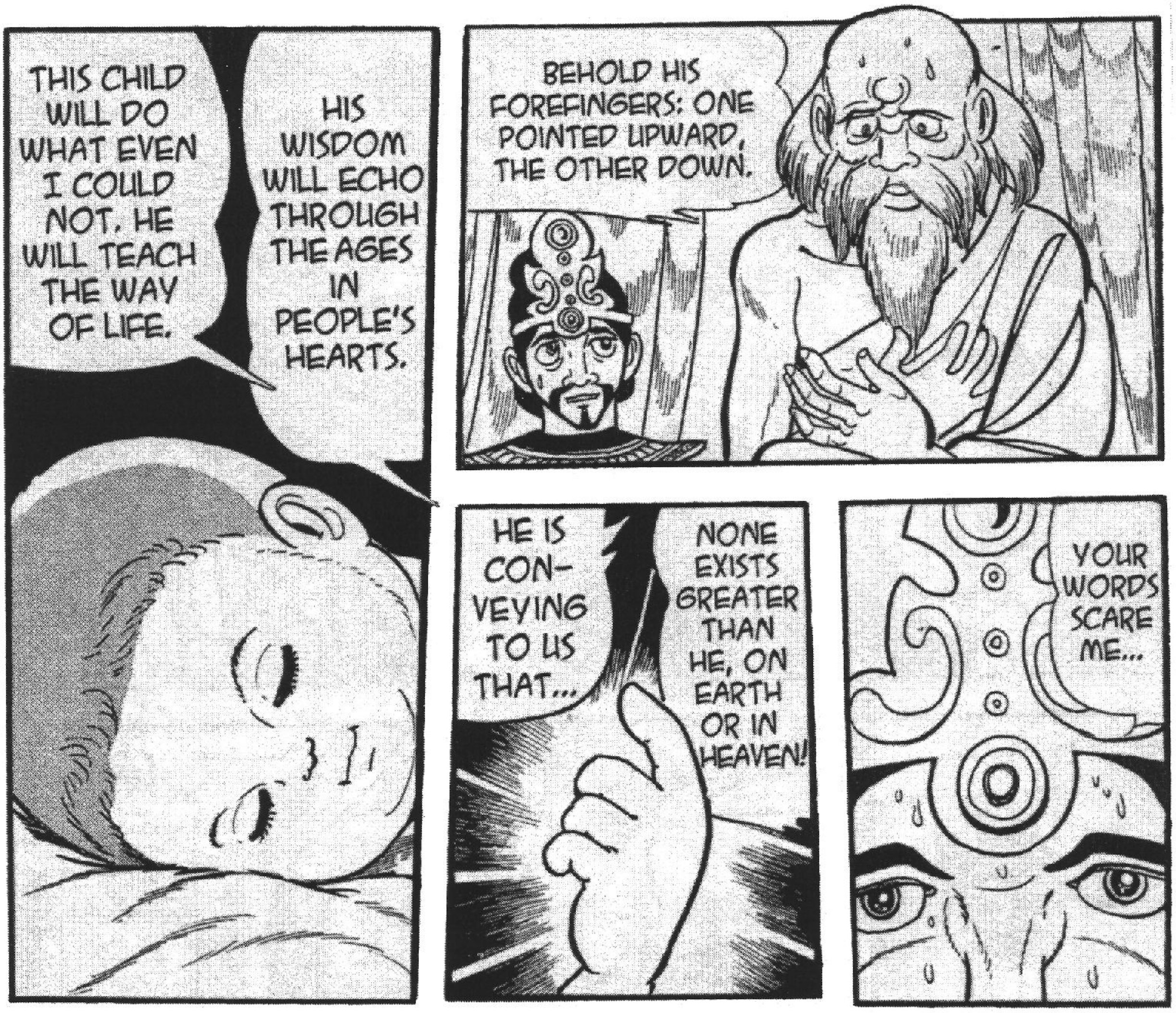
THIS CHILD WILL DO WHAT EVEN I COULD NOT. HE WILL TEACH THE WAY OF LIFE.
HIS WISDOM WILL ECHO THROUGH THE AGES IN PEOPLE'S HEARTS.
BEHOLD HIS FOREFINGERS: ONE POINTED UPWARD, THE OTHER DOWN.
HE IS CON-VEYING TO US THAT...
NONE EXISTS GREATER THAN HE, ON EARTH OR IN HEAVEN!
YOUR WORDS SCARE ME...

LEZEN

BUMP

Kapilavastu, het paleis waar de Boeddha zijn jeugd doorbracht, is de titel van het eerste deel van de zesdelige serie stripboeken over het leven van de 'ontwaakte'. Andere titels zijn bijvoorbeeld: *Deer Park* en *Ananda*.
Dit boek bevat veel meer dan alleen sprookjesachtige tekeningen over de geboorte van Sakyamuni. Het vertelt ook het verhaal van *Chapra*, een slavenkind, dat tegen de achtergrond van de Indiase kastemaatschappij en het Brahmanisme dat deze samenleving legitimeert, opklimt in het leger van de belagers van het koninkrijk van de Sakya. Uiteindelijk wordt hij als slaaf ontmaskerd en komt op een gruwelijke manier aan zijn einde. We ontmoeten *Naradatta* de Brahmaan, leerling van Asita, die in opdracht van zijn meester op zoek is naar *he who has the power to become a god or ruler of the world. Tatta* heeft ook bijzondere eigenschappen. Hij is in staat de wil van dieren over te nemen en kan zich in hun verplaatsen.

CLANG

Tezuka is een ware meester. Zijn tekeningen van de natuur, tijgers, olifanten, apen en andere dieren die de pasgeboren Sakyamuni aanbidden zijn prachtig. Maar de mensfiguren Chapra, Tatta of generaal Budai bijvoorbeeld zijn karikaturaal. Zo heeft de generaal de houding en het voorkomen van een gorilla, de ogen van Tatta nemen een derde van het gezicht in beslag en hij mist tenen en vingers. Chapra maakt tijdens zijn gevechten enorme sprongen en zijn armen lijken wel molenwieken. De bladzijden druipen van het bloed en het geweld: de *whee's*, *twang's* en *whuzzshes* van rondvliegende speren zijn niet van de lucht. Bizarre (beeld)humor en straattaal zijn het boek ook niet vreemd.

Via Nickelodeon en andere 'kindernetwerken' overspoelen Japanse tekenfilms de kinderkamer. Fantasiebeesten met onuitsprekelijke namen en huiloogjes muteren dat het een aard heeft. Het is big business en een teken des tijds waar je niet altijd vrolijk van wordt. Osamu Tezuka's combinatie van manga en dharma is gedurfd, misschien een tikkeltje ongepast. Zenmeester Linji beweerde: *Wie ervan uitgaat dat zen een toestand van niet bewegende klaarheid is, erkent onwetendheid als zijn slavenhouder.* Zo bezien is manga en dharma, wellicht toch niet zo'n rare combinatie en wie weet zelfs kunst!

Kees Moerbeek

Bronnen:
Thomas Cleary, *Zen Essenties*, Servire, Cothen, 1992
Osamu Tezuka, *Buddha, volume 1 Kapilavastu*, New York, Vertical, 2003
http://www.vertical-inc.com
http://www.uchyama.nl

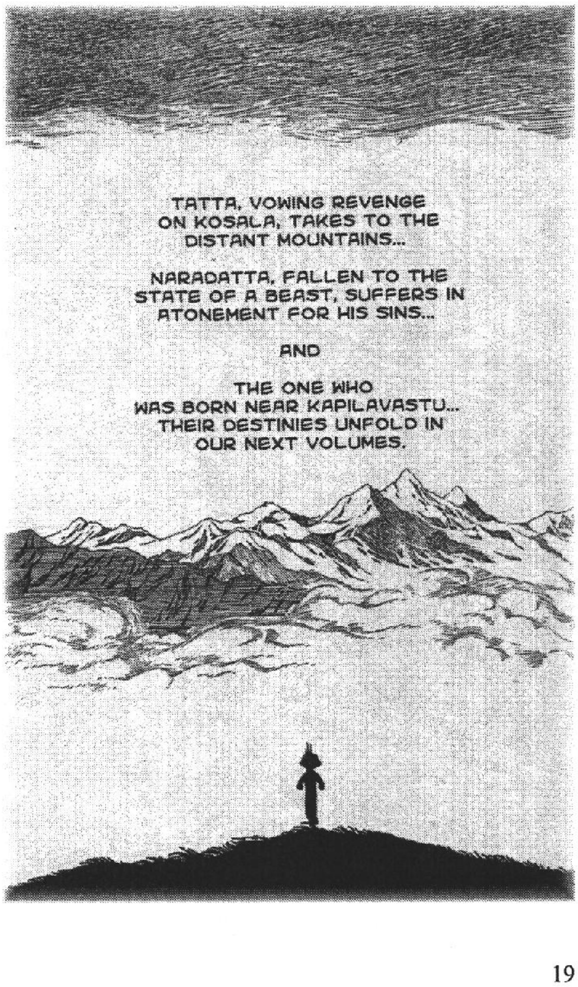
TATTA, VOWING REVENGE ON KOSALA, TAKES TO THE DISTANT MOUNTAINS...
NARADATTA, FALLEN TO THE STATE OF A BEAST, SUFFERS IN ATONEMENT FOR HIS SINS...
AND
THE ONE WHO WAS BORN NEAR KAPILAVASTU... THEIR DESTINIES UNFOLD IN OUR NEXT VOLUMES.

BEROEMDHEDEN

Socrates Geens, schilder: 'Ik ging op zoek naar een goede benadering voor mijn werk. Ik zag dat veel moderne kunst erg subjectief is en vaak de chaos van de kunstenaar toont. Dat mag best wel eens, en er zijn hier en daar geniale voorbeelden van. Maar het is een beetje zoals een eerste stap. Zoals het vertrekpunt in Boeddha's leer. Deze kunst leidt in het beste geval tot een vraagstelling, maar geeft geen antwoord. Gurdjieff spreekt van het bestaan van "objectieve" kunst. Kunst die een bepaalde werking heeft, zoals oorspronkelijke religieuze kunst. Zulke beelden en schilderijen hebben een functie. Door ze op je te laten inwerken, openen zich bepaalde facetten van je bestaan, van je zijn. Ze kunnen uitnodigen tot transformatie. Ze kunnen ons herinneren aan ons hart, aan mededogen, aan dat oplossende grotere. En dat zijn dan ervaringen, niet zomaar abstracte concepten. Dat is precies wat ik in mijn werk belangrijk vind. Ik probeer om op een unieke en toch universele manier deze 'poorten' te creëren. Het zijn uiteindelijk poorten in onszelf, bewustzijnspoorten als je wilt.' (uit: *Vorm & Leegte,* herfst 2004)

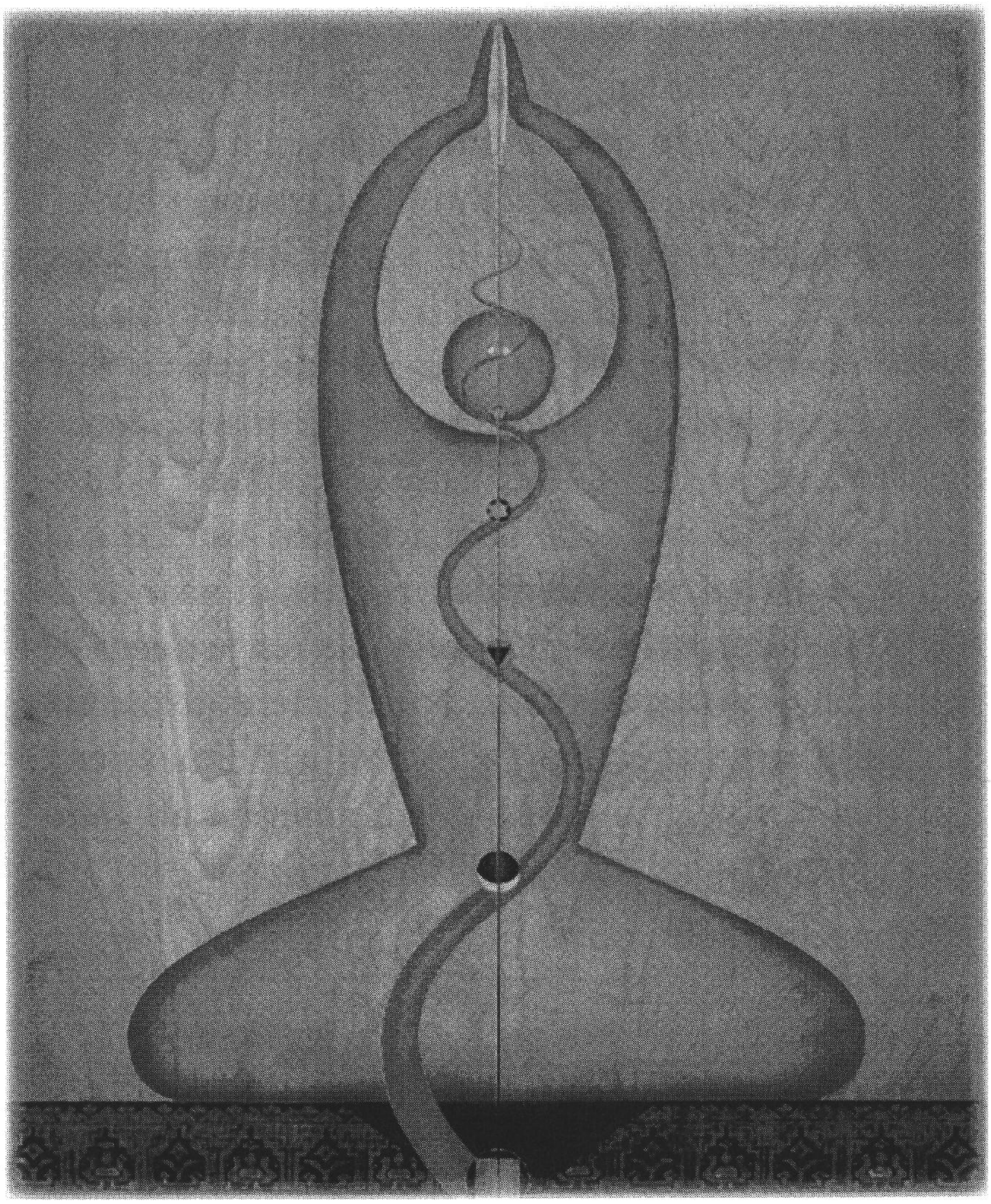

'The Inner Pilgrimage' van Socrates Geens

OVER HUN KUNST

Dennis Genpo Merzel: 'Elk perspectief is niet alleen juist, maar tegelijkertijd verkeerd, omdat elk perspectief alleen maar een gedeelte laat zien en niet het geheel.' (uit: *24/7 Dharma*)

Chögyam Trungpa, meditatiemeester, geleerde en kunstenaar: '...als je kunst maakt, dan is dat wat je doet. Je ziet dat dit stuk klei verkeerd geplaatst is of dat deze kleur niet goed gekozen is. Dan schraap je het weg of je gebruikt een andere kleur. Je doet het gewoon. Dat gaat probleemloos en het is ook geen opgave. Niemand probeert ergens mee te wedijveren. Je probeert niet heerser over het heelal te worden. Je bent gewoon jezelf aan het zijn en je op een heel, heel eenvoudige, meditatieve en geweldloze boeddhistische manier uit aan het drukken. En naarmate je meer mediteert en meer aan je kunst werkt, vervloeit de grens tussen meditatie en kunstbeoefening, tussen openheid en handeling – dat is wat iedereen in het verleden ervaren heeft.' *(uit: Kwartaalblad boeddhisme,* herfst 2001*)*

Chögyam Trungpa

Nora Houtman – de Graaf: 'Bij zenkunst wordt het overbodige weggelaten, er is geen dwang om ook dat zichtbaar te maken, terwijl dat wat zichtbaar wordt juist vermeld móet worden. Lijnen worden met grote kracht en concentratie neergezet; er ontstaan in de beeldende kunst geen dunne, naast elkaar geplaatste, aarzelende lijntjes. En in de literatuur geen theoretische achtergronden of vergelijkingen. De vrouw is gewoon vrouw en niet "als een hinde". Alle woorden, in het bijzonder de adjectieven, de bijvoeglijke naamwoorden, lijken overbodig. Van Schagen *(red. dit citaat komt uit een artikel over deze dichter)* geeft dan ook grif toe, dat hij er maar beter aan doet te zwijgen.' *(uit: ZEN,* april 1996*)*

Harrie de Kroon, kunstenaar: '*Woe-wei* (niet-doen) is een ander steeds terugkerend motief in mijn werk. Het begrip komt weliswaar uit het taoïsme, maar het is door zen geassimileerd. Voor mij betekent het: de dingen laten zoals ze zijn: niets toevoegen, niet vasthouden, niets afwijzen. En met een zen-krul: Hier, niet daar. Nu, niet direct of gisteren. Wakker!' *(uit: ZEN,* april 1996*)*

Maurice Knegtel, hoofdstedelijke zitter: 'Bij alles wat we creëren komt het moment waarop we ons laten gaan in de daad van creatie, waarop we de beheersing opgeven en we niet meer weten wat we doen. Dit is het moment waarop we onszelf vergeten en, in den blinde en moeiteloos, in staat zijn om boven onszelf uit te stijgen. De kunstenaar, met al zijn voorkeuren en twijfels, is op dat moment niet aanwezig. Alleen de *daad* – het schrijven, het schilderen, het musiceren, het dansen, maar ook, het eten, het drinken, het lopen, het zitten, het denken, de liefde bedrijven – alleen de daad zelf, het vrije functioneren van de uiteindelijke werkelijkheid, vindt daar plaats. Het boeddhisme spreekt in dat geval over de Dharma: de Dharma werkt. En wat de Dharma is, kan geen schilder, geen musicus, geen danser, geen dichter, *geen mens* ooit zeggen. De Dharma werkt en we maken er elk moment gebruik van. *Om de Dharma te vinden*, schrijft Rykōan, *zwerf naar Oost en West, kom en ga en vertrouw je toe aan de golven.'* *(uit: ZEN,* april 1996*)*

Edgar Vos, couturier, over bloemetjesboeddhisme: 'Die schattige mandjes die ze als offertjes op straat zetten, dat zijn plaatjes op zich : kleine rieten mandjes met uitstekende oortjes en een bloemetje links en rechts. Dat optutten is eigenlijk een kruising tussen het boeddhisme en het hindoeïsme, en daar ligt mijn interesse. Het leven verfraaien en vereenvoudigen, dat is mijn hoofdthema. Bali heeft dat bij elkaar gevoegd.' *(uit: Kwartaalblad boeddhisme,* zomer 2001*)*

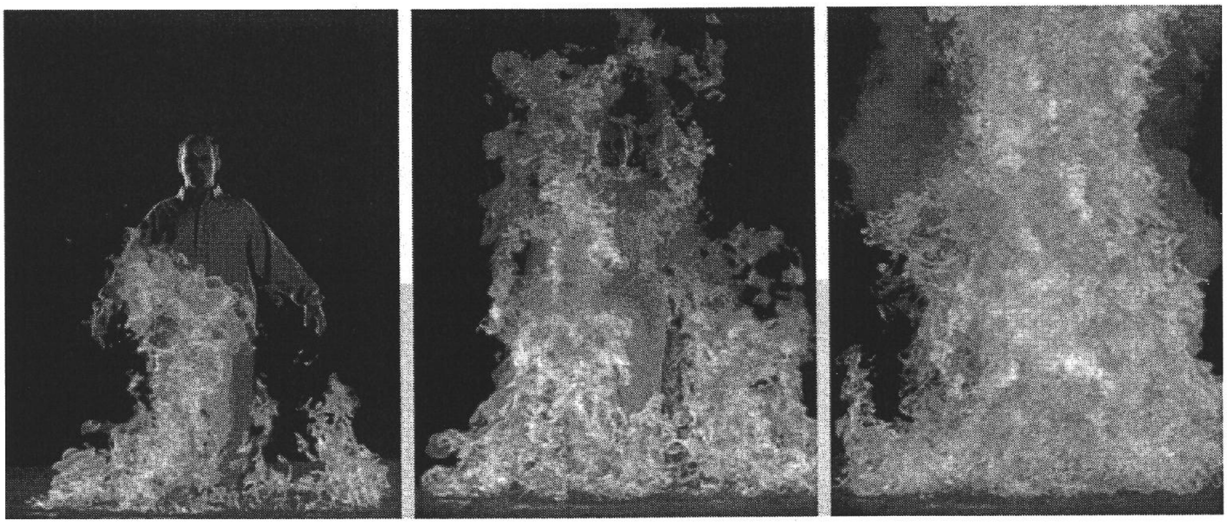

Bill Viola, videokunstenaar, over de grote invloed van zen op zijn werk. Een verblijf in Japan wierp de volgende prangende vraag op: 'Zou mijn kunst dienstbaar kunnen zijn aan iets anders, veel breders en diepers? Tot die tijd werd mijn succes in de kunst bepaald binnen de grenzen van tentoonstellingen in musea, galeries en alternatieve circuits. In Japan begon het mij te dagen dat kunst misschien thuishoorde in het leven zelf, dat kunst eerst en vooral voortkomt uit de kwaliteit van het ervaren, de diepte van het denken en de toewijding van de maker. Al het andere – virtuositeit met materialen, originaliteit van ideeën of benadering, innovatie in ambacht of techniek, presentatiekunde, historische betekenis, belangrijkheid van het forum – om kort te gaan, bijna alles dat ik in de kunstopleiding als waardevol bijgebracht had gekregen, was secundair.' (uit: *Shambala Sun,* winter 2004)

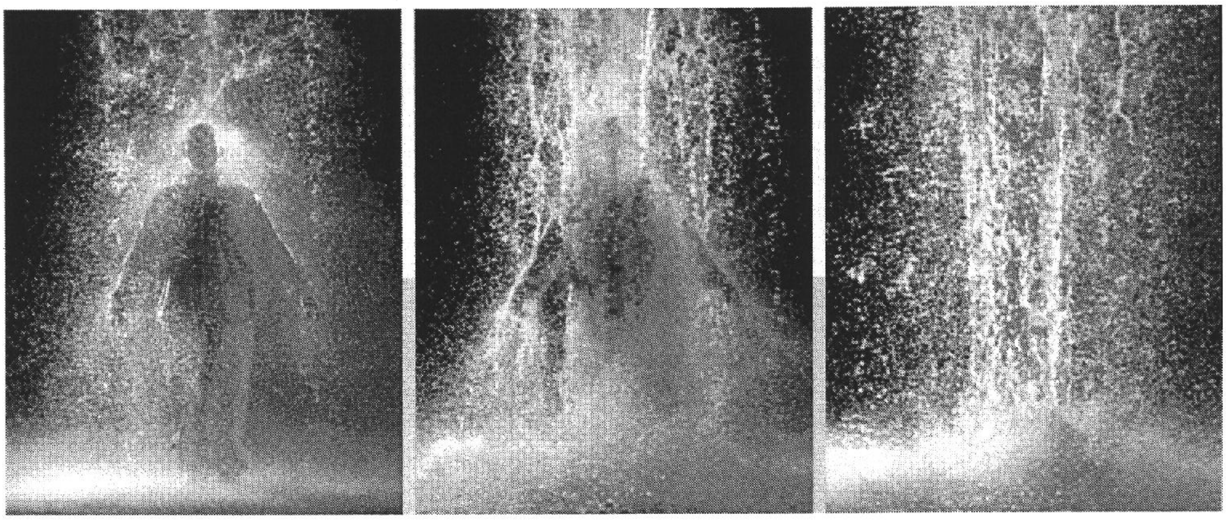

Werk van Bill Viola

Tenkei Coppens Sensei

DAAR ZIT IK MEE

Sensei, ik voel mij soms een vreselijke cultuurbarbaar. Anderen worden geraakt door het zien van een schilderij of een beeld, ik denk: 'so what'? *Jaren van mediteren heeft mijn kunstbeleving maar weinig verrijkt. Wat te doen?*

Iemand vroeg eens aan een hedendaagse kunstenaar: "Hoe kan ik een goed van een slecht schilderij onderscheiden?" En hij antwoordde: "Dat is heel eenvoudig. Ga gewoon duizend schilderijen heel aandachtig bekijken. Dan zie je het op een gegeven moment vanzelf." Het waarderen van beeldende kunst is iets wat je kunt leren. Met andere woorden: het vraagt energie, geduld en liefde. En zoals met zoveel andere dingen, de aanwijzingen van iemand die uit eigen ervaring kan putten kunnen enorm helpen. In mijn academietijd werden we vaak een half uur voor een schilderij gezet, en na afloop getest op wat we nu eigenlijk gezien hadden. Als ik nu daarop terugkijk, was dat misschien mijn eerste kennismaking met meditatie. Het viel me op dat ik het meeste 'zag' als ik gewoon aanwezig was bij het kunstwerk – zonder speciale intentie of focus; als ik het schilderij de kans gaf rechtstreeks tot me te spreken.

Zazen kan ons dus zeker meer ontvankelijk maken voor artistieke uitingen; er is gewoon meer ruimte en flexibiliteit om ongewone en verrassende vormen binnen te laten. Bovendien kan een diepe samadhi ons gemakkelijker dingen laten ervaren die eigenlijk niet zichtbaar zijn. Net zoals in poëzie de essentie tussen de regels door gelezen moet worden, gaat het bij een schilderij meer om wat de compositie oproept, dan wat er aan verf of afbeelding te beleven valt. Het schilderij 'De melkmeid' van Vermeer, met dat onuitputtelijke straaltje melk, is een wonder van ruimte en licht, waarin we kunnen leren delen. Zonder die ruimtelijke ervaring blijft het kunstwerk een ding buiten jezelf, hoogstens 'interessant' maar niet ontroerend. In die zin is een beeldend kunstwerk een visuele koan, waar we één mee kunnen worden. En de meesten van ons lukt dat niet zonder 'oefening'.

Tenkei

Heb je ook een vraag die je Tenkei Sensei wilt stellen? Dien hem in bij de redactie!

DE WEG VAN DE BODHISATTVA

'Wanneer we zijn relevantie *(van de Boeddha, red.)* uitsluitend als brenger van een plezierige comfortabele, escapistische spiritualiteit zien, dan hebben we de boot gemist. Het boeddhisme heeft zich in de blanke wereld verspreid als een belofte van verlokkende, spirituele ervaring. Dat staat echter ver af van dat waar de Boeddha zich mee bezig hield,'[1] aldus de kritiek van David Brazier. Robert Aitken, verklaard pleitbezorger van sociaal geëngageerd boeddhisme, stelt: 'The Buddha did not remain under the bodhi tree, and neither does Mother Teresa neglect her prayers. Prajna en upaya, wisdom and compassion – these are the "head and tail" of religious practice.'[2] En in de vorige Lotusvijver riep Alan Senauke[3] op om vrede en zazen – bewustzijn te brengen in onze chaotische, maar wondere wereld. Hoe proberen sociaal geëngageerde boeddhisten werk te maken van de gelofte alle levende wezens te bevrijden? In deze en komende Lotusvijvers een schets.

Niet wegkijken

De tweede en derde alinea van Fleet Maull's bijdrage aan *Not Turning Away* zijn zeer openhartig. In 1985 verdween Maull voor 14 jaar achter de tralies. Hiervoor hechtte hij weinig belang aan het Achtvoudige Pad, zeker als het gaat om het Juiste Levensonderhoud. Net als de meeste Westerlingen had hij meer boodschap aan hetgeen het boeddhisme te melden heeft over de geest en aan de beoefening van meditatie. Zijn spirituele verlangens liepen van meet af aan parallel aan zijn drank- en drugsmisbruik. Tegen de tijd dat hij het boeddhisme echt serieus nam, was hij al verslaafd. Zijn ontkenning ging zelfs zo ver dat hij het smokkelen van drugs combineerde met een actief leven als boeddhist. 'Even after taking refuge and bodhisattva vows in 1979 and 1981, I continued to engage in criminal activity for another two years, without ever really experiencing any sense of wrongness of what I was doing.' In *Bearing Witness* schrijft Roshi Bernie Glasmann over Maull's Weg van transformatie.

Zelfhulpkameradenhulp

Not Turning Away bestaat uit drie delen en de charme van het boek is dat het niet blijft steken in theoretische betogen en preken. Integendeel, het gaat over de praktijk. Het 'boek' is een bloemlezing van 25 jaar *Turning Wheel,* het blad van de Buddhist Peace Fellowship (BPF). Deze Lotusvijver besteedt aandacht aan een deel van de bloemlezing. In de inleiding stelt redacteur Susan Moon dat in het enthousiasme alle levende wezens te bevrijden, boeddhisten de neiging hebben om over hun eigen schaduw heen te springen. Als de Boeddha beweert dat als jij lijdt, ik ook lijd, dan is het omgekeerde óók waar. Ze concludeert dan ook: 'We can't stand up for justice for sentient beings if we can't stand up for justice for this particular sentient being.' Zo bezien is sociaal geëngageerd boeddhisme dus 'zelfhulp/kameradenhulp'. Maull's bijdrage *Money and Livelihood behind Bars* illustreert dat het zelfs in de gevangenis het mogelijk is om je aan het achtvoudige pad te houden. De bijdrage van Robin Hart *Dealing with the Anger Caused by Racism* is een verslag van haar worsteling met woede veroorzaakt door racisme.

Rehabilitatie en transformatie

In 1989 richtte Fleet Maull het *Prison Dharma Network (PDN)* op en gaf er, eveneens vanuit de gevangenis, gedurende 12 jaar leiding aan. Een blik op de site van PDN maakt duidelijk dat er begin jaren tachtig geen boeddhistische geestelijke verzorging in de Noord-Amerikaanse gevangenissen bestond, wel was de belangstelling ervoor groeiend. Boeddhistische centra werden benaderd met vragen om informatie en ondersteuning en stuurden de brieven door naar Fleet Maull, die inzag dat hij het in zijn eentje niet kon behappen. Inmiddels is PDN een bloeiende organisatie met internationale contacten. PDN ondersteunt gevangenen in hun meditatiepraktijk en bij de studie en uitoefening van de dharma, geweldloosheid en aandacht (*wakefulness*). In combinatie zijn het ideale middelen om transformatie en zelfrehabilitatie

te realiseren.
Ook richtte Maull in 1991 de *National Prison Hospice Association (NPHA)* op. Samen met anderen hielp hij, vanachter de tralies, het eerste hospice-programma op te zetten en werkte gedurende 11 jaar als vrijwillige hospicehulpverlener in de *U.S. Medical Centre for Federal Prisoners*. In een hospice worden ernstig zieke en terminale patiënten verzorgd, zodat zij op een menswaardige manier kunnen sterven. Palliatieve zorg, pijnbestrijding, emotionele en spirituele ondersteuning en ondersteuning door familie en vrienden, spelen daarbij een cruciale rol. NPHA biedt ondersteuning aan terminale gevangenen en hun verzorgers.

Woede

Hoe meer de Afro-Amerikaanse Robin Hart zich ontplooide, des te scherper werd het racisme waarmee ze te kampen kreeg, te beginnen in highschool en later tijdens haar rechtenstudie en loopbaan als jurist. Woede was het gevolg, een woede die dreigde haar te overweldigen en haar belemmerde zichzelf verder te ontplooien. Racisme en woede hebben hun wortels in onwetendheid en angst, maar deze analyse hielp haar niet echt veel verder. Er was meer nodig. Hart citeert Thich Nhat Hanh: 'It is best if we do not listen to or look at the person whom we consider to be the cause of our anger. Like a fireman, we have to pour water on the blaze first and not waste time looking for the one who set the house on fire.' Opvallend is het woord 'first', blijkbaar gaat het niet alléén om het blussen van de brand die woede heet. Het is een eerste stap in een lang transformatieproces. Waar staat de schrijfster nu? Ze ziet in dat ze de pijn en woede van afwijzing niet hoeft goed of af te keuren, ook hoeft ze deze gevoelens niet te ontkennen. 'I can simply be with them, observing their rising and falling, their impact on me an others...Right now, I see the worth of Buddhist practice, of being aware of my body, my breath, and my pain. This is where I start.'

Kees Moerbeek

---

[1] David Brazier, *Het nieuwe Boeddhisme; suggesties voor een andere leefwijze*, Rotterdam, Asoka, 2003
[2][3] S. Moon (ed), *Not Turning Away, The Practice of Engaged Buddhism*, Boston, Shambala, 2004
http://www.npha.org
http://www.prisondharmenetwork.org

DE LOTUSVIJVER
ZOEKT MEDEWERKERS

(Vrouw/Man; Jong/Oud; Belg/Nederlander)

Wil je bijdragen aan de Lotusvijver, het enige zentijdschrift van en voor zenstudenten? Wij zoeken met spoed een vormgever, een penningmeester, redacteuren en schrijvers.

Kijk en reageer op www.lotusvijver.net of bel
Jelle Seidel, 070-363 59 09

SAMURAI

Terug in de tijd, toen de Samurai nog erg belangrijk waren, was er een Keizer die een nieuwe Chef Samurai nodig had. Daarvoor stuurde hij mensen erop uit om op zoek te gaan naar kandidaten. Drie beste Samuraivechters bleven over. Een Japanse, een Chinese en een Joodse.

'Nou, laten jullie maar zien wat jullie kunnen', zei de keizer. De Japanse Samurai stapte naar voren. Deed een luciferdoosje open. Er vloog een mug uit. In een razendsnelle beweging sneed de Japanse Samurai de mug door midden. 'Dat is indrukwekkend', zei de Keizer.

De Chinese Samurai stapte naar voren. Deed ook een luciferdoosje open. Er vloog een wesp uit. Hij zwaaide met zijn zwaard en de wesp viel in vier delen op de grond. 'Dat is nog veel indrukwekkender', zei de Keizer.

De Joodse Samurai stapte naar voren en deed een luciferdoosje open. Er vloog een klein vliegje uit. De Joodse Samurai pakte zijn zwaard en sloeg naar de vlieg. Hij stopte zijn zwaard weer weg, maar de vlieg vloog gewoon nog rond. 'Dat is niet zo indrukwekkend', zei de Keizer. 'De vlieg leeft nog, hij vliegt nog rond.' Hierop zei de Joodse Samurai: 'Een besnijdenis is ook niet om te doden.'

EPIGRAM

Mijn ziel is onzichtbaar en stroomt aldoor
maar ik blijf zo kalm als een raam op zondag
en in mijn verbeelding zit ik
tweemaal zo stil als jullie denken
terwijl alles wat donker is komt aansluipen
als een langzame lelijke vlieg.

En al ons denken is als een hondje
in de bocht van de weg.

Frank Koenegracht

(Uit: *Alles valt weg,* De Bezige Bij, 1999)

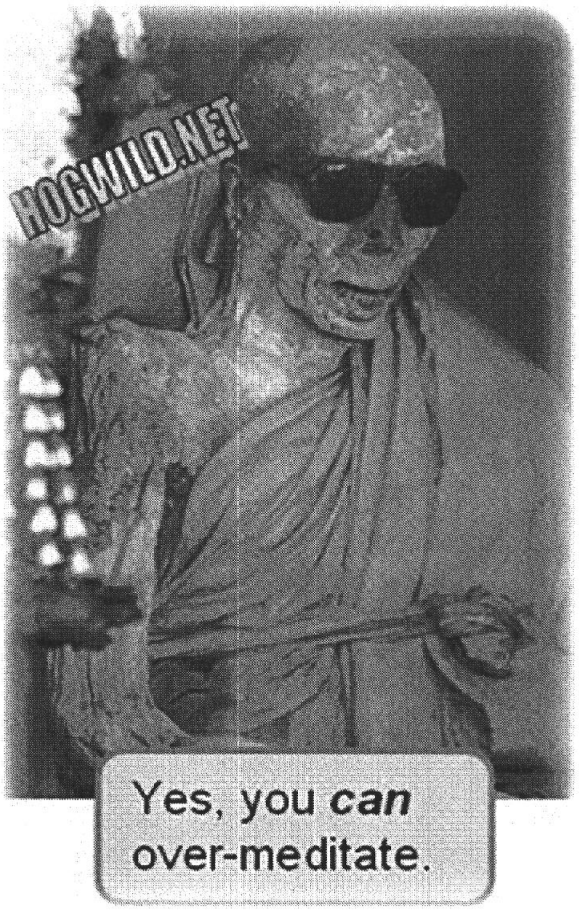

GEEN HAIKU

vlinder in de trein
mijn god dacht ik als daar maar
geen haiku van komt

Ilja Leonard Pfeiffer

(Uit: *Het glimpen van de welkwiek,* Amsterdam/Antwerpen, De Arbeiderspers, 2001

Kanzeon Sangha Nederland

Krayenhoffstraat 151
1018 RG Amsterdam
020-6276493

Amsterdam Nico Tydeman 020-6851983
ma t/m vr 8–9, di 20–22, do 20–22
Apeldoorn Christiaan Kruijff 055-5417251
di 20^{30}–22
Den Bosch Stefan Coppens 073-6427009
di 20–22, do 20^{30}–22
Den Haag Kees van de Bunt 070-3504601
ma 21–22^{45}, wo 7–8 / 9^{30}–11^{15} /
19–20^{45} / 21–22^{45}, vr 9^{30}–11^{15}
Enschede Toon Fugers 074-2434551
ma 20–22^{30}
Groningen Irène Bakker / Zen Spirit
050-3140069
ma 20^{30}–21^{30}, di 20^{30}–22,
wo 9^{30}–11^{15}, do 20^{30}–22
Hoorn Dirk Beemster 0229-217855
ma 20–21^{30}, di 20–21^{30}, do 20–21^{30}
Rotterdam Nico Tydeman en Gretha Aerts
078-6317606
ma 18^{15}–20, 20^{15}–22
Zutphen Hans Fischer 0575-546647
wo 20–22

Dana Sangha Nederland & België

Holdaal 58
9000 Gent
09-2207857

Den Haag Helen Pelder 070-3604305
wo 20–22
Gent Marnix Vermaercke 09-2207857
ma 19^{30}–21^{30}, wo 19^{30}–21^{30}
Antwerpen Monique Vervecken 03-2386063
do 19^{30}–21^{30}

HUISALTAAR

Een huisaltaar heb ik niet. Door mijn gereformeerde verleden heb ik daar nooit behoefte aan gevoeld. Het 'meer door minder' spreekt mij meer aan. Mijn zitomgeving beperkt zich dan ook tot m'n mat, kussen, steunkussen en een klein boeddhabeeldje ernaast. Deze boeddha is een keer met een vriendin vanuit India naar me toe gereisd. Hij staat op een parkettegel op de grond.

Boven m'n mat hangt een acrylschilderij van mezelf. Het is geïnspireerd door de Amerikaanse schilder Rothko, hetgeen inhoudt dat het bij het schilderen ging om het schilderen zelf, niet om de voorstelling. Het is dus eigenlijk een vorm van leegte.

Ik heb geen foto gemaakt van dit alles zodat de rest van deze pagina ook een vorm van leegte kan zijn.

Wim Davidse
(wpd @ davidse .
demon . nl)